

27 верасня ўпершыню за апошнія дзевяць гадоў народны артыст СССР Валянцін Елізар’еў пераступіў парог Вялікага тэатра Беларусі, ідучы туды на працу. Ён выглядаў крыху разгубленым ад такога хуткага і трохі нечаканага для яго самога развіцця падзей, але вельмі шчаслівым. “Я вярнуўся ў родны дом!” — эмацыйна каментавалі Валянцін Мікалаевіч навіну, якая імгненна абляцела ўсе мас-медыя і сацыяльныя сеткі.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Ганны ШАРКО

— Сёння — гістарычная падзея ў жыцці галоўнага тэатра краіны. Прынятае рашэнне прызначаць народнага артыста СССР Валянціна Елізар’ева на пасаду мастацкага кіраўніка Вялікага тэатра Беларусі — зазначыў міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар падчас афіцыйнага прадстаўлення калектыву “новага старога” мастацкага кіраўніка. — Я лічу, што мудрасць, вопыт, бяспрэчны аўтарытэт Валянціна Мікалаевіча дазволіць выбудаваць працу тэатра на новым якасным узроўні.

“Я вярнуўся ў родны дом!”

Заканчэнне — на старонцы 2.

Гарачая лінія “К”

**ВЯЛІКІ ШАНЕЦ
ДЛЯ МАЛОЙ РАДЗІМЫ**

На пытанні “К” і нашых чытачоў з рэгіёнаў адказвае намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля Задзяркоўская.

ст. 10 — 11

Тэма

**ПАЧЫНАЦЬ
НЕСКЛАДАНА —
ЗНАЧНА ЦЯЖЭЙ
ПРАЦЯГВАЦЬ**

За развіццём айчынай кінаіндустрыі “К” сочыць на прыкладзе фестывалю экалагічнага кіно Planetarium і кароткаметражнага кіно Kinomena.

ст. 4 — 5

Рэпарцёрскі
марафон

ХВОРЫЯ НА БОРТНІЦТВА

“К” з’ездзіла да апошняга лоеўскага бортніка Івана Восіпава, каб пагутарыць, як ён адраджае промысел свайго роду.

ст. 6 — 7

“Я вярнуўся ў родны дом!”

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар і генеральны дырэктар Вялікага тэатра Уладзімір Грыдзюшка афіцыйна прадстаўляюць трупэ Валянціна Елізар’ева ў новай якасці.

(Заканчэнне.

Пачатак на старонцы 1.)

Валянцін Елізар’еў аддаў гэтаму тэатру 36 гадоў свайго жыцця. Яго набыткі і творчы досвед бяспрэчны. Ды і ў той перыяд, які быў паміж сыходам і вяртаннем, народны артыст СССР не знаходзіўся ў прастоі: ён актыўна выкладаў у Акадэміі музыкі, ставіў спектаклі ў многіх краінах свету, удзельнічаў у міжнародных форумах, датычных праблем сучаснага балетнага мастацтва. Наведваючы прэм’еры апошніх гадоў у Оперным тэатры, я нават не сумнявалася, што сярод глядачоў абавязкова пабачу слыннага балетмайстра. Таму новаму мастацкаму кіраўніку не патрэбны час на “разгойданне”: яшчэ да першага працоўнага дня Валянцін Мікалаевіч падрыхтаваў грунтоўную канцэпцыю творчага развіцця тэатра.

Юрый Бондар запэўніў сабранны ў галоўнай зале калектыву Вялікага, што прыняццю рашэння аб прызначэнні папярэднічала вялікая работа, шматлікія кансультацыі. Міністэрства культуры вывучала сітуацыю ў тэатры і прыйшло да высновы, што ў дадзены момант вострых праблем ва ўстанове няма.

— Мы бачым штодзённую карпатлівую работу, новыя пастаноўкі, зладжанае ўзаемадзеянне калектыву і кіраўніцтва тэатра. Тэатр з’яўляецца лідарам у шматлікіх паказчыках, па якіх ацэньваецца сёння і фінансава-гаспадарчая, і творчая дзейнасць любой тэатральна-відовішчнай установы, — дадаў кіраўнік ведамства. — Аднак пэўныя моманты мы хочам удасканаліць. Хутка адбудуцца

змяненні ў структуры кіравання творчай і адміністрацыйнай дзейнасці тэатра.

На мастацкага кіраўніка будзе ўскладзена адказнасць за масштаткі ўзровень работы Вялікага тэатра, каардынацыю дзейнасці ўсіх яго структурных падраздзяленняў. Валянцін Мікалаевіч узначаліць мастацкую раду і будзе вырашаць немалы комплекс пытанняў. Па словах міністра, генеральны дырэктар Вялікага Уладзімір Грыдзюшка сканцэнтруе сваю ўвагу на адміністрацыйнай і фінансавай дзейнасці, маркетынгу, менеджменце.

— Нам трэба працаваць сумесна, працаваць на аснове ўзаемапавагі. За намі — тэатр, і нам трэба рабіць усё, каб глядач сюды ў ахвоту прыходзіў, каб надзеі публікі былі апраўданыя, каб аўдыторыя атрымлівала тут задавальненне, — дадаў да слоў міністра культуры спадар Грыдзюшка.

Пасля заканчэння афіцыйнай часткі новы мастацкі кіраўнік распавёў журналістам пра першыя крокі на сваёй пасадзе. Валянцін Мікалаевіч у бліжэйшыя дні сустрэнецца з кіраўнікамі калектываў тэатра, а таксама наведае кожнае са структурных падраздзяленняў, каб пагутарыць з людзьмі, якія непасрэдна ствараюць мастацтва.

А ўжо ўвечары першага працоўнага дня ён паглядзеў балет “Эсмеральда”. З гэтага пачалося знаёмства з цяперашнім рэпертуарам тэатра, мэта якога — ацаніць, у якім стане знаходзяцца спектаклі, што складаюць афішу.

— Мiane многія асцярожна запытаюць: маўляў, вы ж харэограф, а прызначаны

мастацкім кіраўніком усяго тэатра, — усміхаецца спадар Елізар’еў. — Хачу заспакоіць тых, хто хвалюецца: усё ж, я скончыў Ленінградскую кансерваторыю, а гэта — музычная ўстанова. Для мяне не будзе жанраў-любімчыкаў ці жанраў-нелюбімчыкаў. Я мушу на роўных ставіцца да ўсіх калектываў, бо для мяне самае галоўнае — гэта творчасць. Да таго ж, я з’яўляюся членам Савета Еўропы па культуры і спадзяюся, што гэтая пасада паспрыяе развіццю творчых сувязяў тэатра. Мне хацелася б ладзіць праекты з удзелам сапраўдных зорак, сярод якіх будуць дырэктары, рэжысёры, оперныя выканаўцы, танцоўшчыкі з сусветным імем.

За гэты дзень Валянцін Мікалаевіч часта паўтараў, што адчувае наперадзе вельмі сур’ёзную работу. І аналітычную, і практычную. Новы мастацкі кіраўнік хоча, каб Вялікі тэатр Беларусі каціраваўся на сусветным узроўні. І прыкладзе для гэтага ўсе намаганні.

K

*

Мясцін, дзе ўшанавана імя Коласа, не так даўно паболела. У расійскім горадзе Абаянь адбылося урачыстае адкрыццё мемарыяльнай дошкі, прымеркаванае да 100-годдзя пачатку педагагічнай дзейнасці Якуба Коласа на Куршчыне. Памятны знак, створаны народным мастаком Беларусі Іванам Міско, размешчаны на будынку Упраўлення адукацыі Абаянскага раёна Курскай вобласці. А ў мясцовым краязнаўчым музеі была прэзентавалі часовую экспазіцыю “Сымон-музыка”.

След Коласа на Куршчыне

Якуб Колас патрапіў у Абаянь у 1917 годзе, атрымаўшы ў войску адпачынак па стане здароўя. У тым гарадку ўжо жыла пасля эвакуацыі яго сям’я. У пачатку 1918 года паэт звярнуўся ў павятовы аддзел народнай адукацыі з просьбай аб прызначэнні на работу ў школу — і неўзабаве стаў вясковым настаўнікам. Ён дасягнуў у гэтай справе немалых поспехаў: стварыў пункт ліквідацыі непісьменнасці, арганізаваў хату-чытальню. У лютым 1920 года Коласа прызначылі раз’язным школьным інструктарам Альшанскай і Перасыпскай воласцей. У яго абавязкі ўваходзіў кантроль работы ў 25 школах. А ўжо ў маі 1921 года паэт выехаў у вызвалены ад палякаў Мінск.

Падчас курскага перыяду Пясняр напісаў каля 20 вершаў, два апаваднанні з цыкла “Казкі жыцця”, некалькі замалёвак для дзяцей, нарысы, нататкі “З румынскага фронту”. Працягвалася і праца над паэмай “Новая зямля”. Дарэчы, сёлета ў яе таксама юбілей — 95 гадоў першаму выданню. Да ўсяго,

за час, праведзены ў Расіі, Якуб Колас знайшоў сюжэты для шматлікіх твораў, напісаных ужо пасля вяртання ў Мінск.

Памяць пра Якуба Коласа жыве на Куршчыне і сёння. У Малых Круках захаваўся будынак школы, дзе настаўнічаў Канстанцін Міцкевіч. Жыхары вёскі сабралі ўнікальныя матэрыялы пра яго дзейнасць у іх мясцінах.

Алена ЯРОСЬ,
навуковы супрацоўнік
Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа

Дырэктар музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская і намеснік кіраўніка адміністрацыі Абаянскага раёна Аляксандр Даўжанкоў ля памятнай дошкі.

Стыпендыяльная праграма Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia

Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве аб’яўляе набор на XVIII конкурс (на 2019 год) стыпендыяльнай праграмы Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча Gaude Polonia.

Праграма Gaude Polonia прызначана для маладых твораў і перакладчыкаў з краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

Курс навучання ў Польшчы пачнецца 1 лютага і будзе доўжыцца да 31 ліпеня 2019 года.

Набор удзельнікаў ажыццяўляецца на конкурснай аснове.

Кандыдаты павінны валодаць польскай мовай на базавым узроўні.

Заяўкі прымаюцца да 15 кастрычніка 2018 года.

Неабходныя дакументы: заяўка на атрыманне стыпендыі; мінімум 2 рэкамендацыі ад вядомых у абранай галіне дзейнасці твораў; партфоліа ў папяровым ці электронным выглядзе.

Заяву на ўдзел можна падаць праз Польскі Інстытут у Мінску (Мінск, вул. Валадарскага, 6) або непасрэдна ў Нацыянальны цэнтр культуры ў Варшаве (01-231 Варшава, вул. Плоцка, 13).

Падрабязная інфармацыя аб Праграме, умовах удзелу і бланкі анкет на старонцы:

<https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/stypendia/programy/gaude-polonia/dokumenty>.

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць у Нацыянальным цэнтры культуры ў Варшаве (тэл. +4822 3509530, e-mail: bberdychowska@nck.pl), а таксама ў Польскім Інстытуце ў Мінску (тэл. +37517 2006378, 2009581).

Газета КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН; аглядальнікі рэдакцыі: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Генадзь СІВОХІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльныя карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕўСкі, Алег КЛІМАЎ; карэспандэнт — Ганна ШАРКО; фотакарэспандэнт — Сяргей ЖДАНОВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД; карэктар — Таццяна ПАШЭНЬКА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэзэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2018. Наклад 3 568. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.

Падпісана ў друк 28.09.2018 у 19.00. Замова 3267. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Лялечнай сцэны віртуоз

Калісьці дзядзька ўладкаваў яго на працу на велазаход — слесарам-лякальшчыкам і фрэзероўшчыкам. Але досыць прыбытковая па тым часе работа не давала асалоду сэрцу. У пошуках сябе малады чалавек ірвануў па аб'яве, якая запрашала ў тэатр лялек манціроўшчыкам дэкарацыі — яму здавалася, што такім чынам ён будзе бліжэй да мастацтва. Так паступова і не заўсёды напрамку лёс вёў яго да галоўнай прафесіі жыцця. Урэшце, Уладзімір ГРАМОВІЧ стаў сапраўдным віртуозам лялечнай сцэны, заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь. Гэтымі днямі ён святкуе сваё сямідзесяцігоддзе.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Ганны ШАРКО

Сённяшні Беларускі дзяржаўны тэатр лялек немагчыма ўявіць сабе без шматграннага Грамовіча. З ім працуюць рэжысёры розных пакаленняў, імя Уладзіміра Пятровіча можна пабачыць у спісе выканаўцаў многіх пастановак тэатра: і ў эратычна-гарэзлівым “Тарцюфе”, і ў ваенна-дыскацэчным Mann ist Mann, і ў разважліва-ўсходнім “Шоўку”, і ў гучных дзіцячых спектаклях. Хіба можна не захапіцца яго надзвычай стыльным прывідам у напеўнай “Каляднай гісторыі”?

Сам жа Уладзімір Пятровіч любіць згадваць, што мог і прайсці міма акцёрскага накіравання, бо ў маладосці вельмі любіў маляваць. За велазаходзкімі часамі разам з сябрам нават уваходзіў у рэдкалегію тамтэйшай сценгазеты: рыхтаваў карыкатуры на злосных парушальнікаў дысцыпліны. Відаць, атрымлівалася надзвычай добра, бо аднойчы тыя самыя героі шаржаў прыйшлі да мастакоў і настойліва папрасілі спыніць творчую дзейнасць: інакш, маўляў, мы за сябе не адказваем. Уладзімір тады абраў іншы кірунак у мастацтве, але памкненне да малявання не абмінула сям'ю Грамовічаў: праз некалькі дзесяцігоддзяў сын Уладзіміра Пятровіча скончыў факультэт графікі айчыннай Акадэміі мастацтваў.

У тэатры малады рабочы сцэны Уладзімір Грамовіч сумленна грузіў скрыні з рэквізітам у аўтобус, суправаджаў артыстаў на шматлікіх гастроях, ставіў і разбіраў дэкарацыі, а ў перапынках паміж спектаклямі браў у рукі ляльку і спрабаваў паўтарыць з ёю сцэнічны малюнак. Акцёры спачатку хіба пасмі-

халіся з хлопца, але ўрэшце хтосьці паклікаў тагачаснага галоўнага рэжысёра Анатоля Ляляўскага прыгледзецца да дзівака-грузчыка. І Анатоль Аляксандравіч прапанаваў: “Калі ў цябе такое шчырае памкненне да лялек, дык пераходзь у дапаможны акцёрскі склад”. Між іншым, за 80-гадовую гісторыю тэатра лялек толькі двойчы будучыя зоркі сцэны пачыналі з пасады рабочага: спадар Грамовіч і легендарны Уладзіслаў Уласаў.

За амаль паўвека ў тэатры Уладзімір Пятровіч сыграў ва ўсіх знакавых спектаклях. І пры шматлікіх сваіх рэгаліях ды творчых перамогах застаецца шчырым, адкрытым для калег чалавекам. Ён — адзін з тых, хто хвалюецца за лёс тэатра, які калісьці стаў яму другім домам, хто імкнецца захаваць для новых пакаленняў памяць пра людзей, з кім калісьці стваралі гісторыю гэтага калектыву.

У дзень свайго 70-годдзя, 30 верасня, заслужаны артыст будзе на працы: дзе ж яшчэ святкаваць юбілей, як не на сцэне тэатра, якому Уладзімір Грамовіч прысвяціў не раўнууючы ўсё жыццё? Культуралюбы шчыра віншуюць Мэтра са святам і жадаюць спадару Грамовічу здароўя, доўгіх гадоў жыцця і прафесійнай запатрабаванасці!

K

Беларуская класіка — на вялікім экране

На мінулым тыдні ў сталічным кінатэатры “Піянер” слыннай стужкай Валерыя Рубінчыка “Дзікае паляванне караля Стаха” распачаўся сумесны праект Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” і мінскага “Кінавідэапраката”. Акцыя “Беларускае кіно-95”, прысвечаная знакавай даце айчыннага кінематографа, дапоўніць рэпертуар “Піянера” стужкамі з фонду залатой калекцыі айчыннага — сучаснага і савецкага перыяду — кіно.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

У спецпраграме — не толькі мастацкія, але дакументальныя і анімацыйныя фільмы.

— Кожную трэцюю сераду будзем паказваць мастацкія карціны, — удакладняе генеральны дырэктар УП “Кінавідэапракат” Павел Скалабан. — У другую і чацвёртую сераду месяца — дні дакументалістыкі. Па нядзелях плануецца анімацыя.

Генеральны дырэктар “Беларусьфільма” Уладзімір Карачэўскі падкрэсліў, што плануецца і аўтарскія праграмы вядучых рэжысёраў студыі.

— Віктар Аслюк, Галіна Адамовіч, Міхаіл Жданоўскі, Анатоль Алай — сустрэчы адбудуцца з вядомымі майстрамі дакументалістыкі, — адзначыў ён. — Анімацыйныя стужкі прадставяць Ігар Волчак, Міхаіл Тумеля, Аляксандр Ленкін.

Сярод бліжэйшых паказаў у ігравым кіно — “Масакра” Андрэя Кудзіненкі (17 кастрычніка), “Ідзі і глядзі” Элема Клімава (21 лістапада), “Анастасія Слуцкая” Юрыя Ялхова (19 снежня).

Дакументальную праграму “Час “Летапісу” 26 верасня распачаў вядомы беларускі рэжысёр, сябра Еўрапейскай акадэміі Віктар Аслюк. Былі паказаны яго тытулаваныя і слынныя стужкі “Мы жывем на краі” (2001), “Кола” (2002), “Драўляны народ” (2011), “Янка Купала” (2017). Эстафету ад калегі 10 кастрычніка пераймае сёлетні юбіляр Віктар Дашук, у аўтарскай праграме якога: “Развітанне” (1980), “Васіль Быкаў... Узыхо-

джанне” (1985), “Дзевяноста шостага восень” (1981). 24 кастрычніка чакаецца вечар Галіны Адамовіч, дзе будучы дэманстравацца: “Божа мой!” (2004), “Завядзёнка” (2005), “Маляваны рай” (2010), “Неверагодная Бенька” (2012). У наступных месяцах у афішы рэтраспектывы Уладзіміра Цэсюка (14 лістапада), Станіслава Гайдука (12 снежня), аўтарская праграма Міхаіла Жданоўскага (26 снежня).

У анімацыйным кіно пасля паказу стужкі Ігара Волчака “Прыгоды Несцёркі” 23 верасня працягне праграму Аляксандр Ленкін. Заўтра, 30 верасня, глядачу прапануецца знаёмства адразу з васьмю фільмамі серыяла рэжысёра “Рыбка па імені Нельга”. Таксама да канца года чакаюцца праграмы Таццяны Кубліцкай (7 лістапада), Алены Туравай (14 лістапада), Ірыны Кадзюковай (21 лістапада), Уладзіміра Пяткевіча (4 лістапада).

Плануецца, што акцыю “Беларускае кіно-95” падтрымаюць і беларускія тэлеканалы.

— Мы лічым, што падобны досвед (дэманстрацыі беларускага кіно) можа быць цалкам паспяховым і мець свой працяг у будучыні, — падсумаваў начальнік аддзела маркетынгу “Беларусьфільма” Юрый Ігруша. — Беларусь мусяць ведаць гісторыю свайго кіно.

K

Калонка рэдактара

Ідэя, што замураўвае гісторыю?

На гэтым тыдні на архітэктурна-горадабудаўнічым савеце пры галоўным архітэктары Мінска разглядаўся праект ландшафтнага дызайну тэрыторыі каля Палаца спорту. Неўзабаве ў сеціве з'явіліся і рэндары, адразу ж стаўшы тэмай для грамадскага абмеркавання. Далучымся да яго і мы.

Ілья СВІРЫН

Дызайнеры папрацавалі нядрэнна: клумбачкі, лавачкі, утульныя закуткі, аточаныя зелянінай... Дзе-небудзь ва Уруччы або Курасоўшчыне ўсё гэтае немудрагелістае характэрна было б цалкам дарэчы. Але ж дадзены лапкі зямлі — паміж праспектам Пераможцаў ды ракою — для Мінска асаблівы. Менавіта на ім наш мегаполіс у свой час і зарадзіўся.

Пра музейную ідэю Мінскага замчышча гутарка вялася не адно дзесяцігоддзе. Архітэктары з гэтай нагоды зламалі не адну дзяду аб шчыт апанента. Палкія дыскусіі, што разгарнуліся ў свой час на старонках “К”, выяўлялі розныя канцэптуальныя падыходы да выкарыстання дзённай паверхні — ад рэканструкцыі цэлых кварталаў XIX стагоддзя і да ненавзлівага ландшафтнага дызайну. Аднак адносна сэрца музейнага комплексу ва ўсіх спецыялістаў быў поўны кансэнсус.

Ніхто нават не сумняваўся, што ключавым на гэтым лапіку аб'ектам мае стаць падземны археалагічны амфітэатр, які б дазволіў усім ахвотным у літаральным сэнсе апусціцца ўглыб мінулага і на свае вочы ўбачыць арыгінальныя вулчкі Менска першых стагоддзяў яго існавання. Вяўленныя археолагамі яшчэ за савецкімі часамі, яны і дасюль чакаюць нашай увагі ў нетрах зямлі. Не раз здавалася, што вась-вось — і ўжо дачакаюцца, але раптам нешта ішло не так.

Не, музей у згаданай архітэктурнай распрацоўцы таксама прадугледжаны — у Доме фізкультурніка, які некалі ўжо былі выраклі на знос, вырашыўшы ахвяраваць ім дзеля комплексу Замчышча. Але кожнаму зразумела, што ніякая экспазіцыя ў “прыстасаваным памяшканні” не здатная змяніць аўтэнтчныя артэфакты ў родным для сябе асяроддзі — доступ да іх і планавалася адкрыць у археалагічным амфітэатры. А вось пра яго распрацоўшчыкі ландшафтнага праекта, падобна, нават і не думалі.

На адным з рэндараў можна ўбачыць шклянны навес па-над падмуркамі першай мінскай царквы — мяркуючы

па ўсім, каб зрабіць іх даступнымі для сузірання. Але пагадзіцеся, гэта не надта важкі аргумент супраць таго, каб прызнаць відавочнае: даўня і афіцыйна ў свой час прызнаная ідэя музейна-замакшчанага замчышча рашуча адпрэчаная на карысць плітачкі і кветчак!

Думаю, у плане развіцця турыстычнага патэнцыялу Мінска, а таксама і ў справе патрыятычнага выхавання, гэта не проста дрэнна. Гэта — катастрофа! Для горада, дзе найстарэйшы з ацалелых будынкаў датуецца ўсяго толькі пачаткам XVII стагоддзя (ды і ацалела зусім няшмат), такі аб'ект, як Мінскае замчышча, не толькі важны — ён найважнейшы. Дзякуючы яму відочная гісторыя Мінска пашыраецца на добрую палову тысячагоддзя! І таму для ўвасаблення гэтага праекта ў жыццё варта было б сканцэнтраваць усе рэсурсы. Ён мае быць у прырытэце.

Так, археалагічны амфітэатр — гэта куды даражэй за плітачку і кветчкі. Але хіба тыя выдаткі не апраўданыя? Няўжо цэлая сотня новых рэкрэацыйных зон (натуральна, я не кажу, што яны не патрэбныя) заменіць гэты звышпрыцягальны для турыстаў і сімвалічны для мінчукоў аб'ект? Не, бо яго не заменіць нішто!

І дзівіць толькі адно: чаму мы, мінчукі, гэтага не разумеем?

Без сумневу, прадстаўлены праект увойдзе ў гісторыю айчыннага дызайну як адлюстраванне канцэпцыі “танна, але прыгожа”. Скажам, яго стваральнікі прапануюць насыціць прасторыю малымі архітэктурнымі формамі за кошт бізнесу, які атрымаў бы магчымасць такім чынам сябе рэкламаваць. Ідэя выдатная — для паркаў у нашых мікрараёнах. Вырабляеш ты, напрыклад, малако. Дык чаму б табе не зрабіць вялікую бронзавую карову са сваім лагатыпам і не ўсталюваць яе за свой кошт на колішнім дзядзінцы Менска? Усе тады будучы задаволеныя. І не трэба траціць бюджэтныя сродкі на памятны знак, прысвечаны бітве на Нямізе, эскізныя вапрыянты якога даўно пыляцца ў майстэрнях скульптараў.

Бітва на Нямізе? Не, не чулі...

K

Пачынаць нескладана —

Мы працягваем знаёміцца з картай кінафестывалю Беларусі і развіццём айчыннай кінаіндустрыі на іх прыкладзе. Гэтым разам у фокусе ўвагі будзе не толькі ўласна спецыфіка праектаў, але і стасункі з бізнесам. Як канцэпцыя кінафоруму ўплывае на інтарэс спонсараў? Ці здатны нават невялікі фестываль прыносіць прыбытак? І ў якім выпадку кінапраекту адмаўляюць у дапамозе? Стратэгіямі выжывання сваіх фэстаў падзяліліся дырэктар Міжнароднага фестывалю экалагічнага кіно Planetarium Анора ЛАНГАР і дырэктар Міжнароднага кінафестывалю кароткаметражнага кіно Kinomena Ігар АСМАЛОУСКІ.

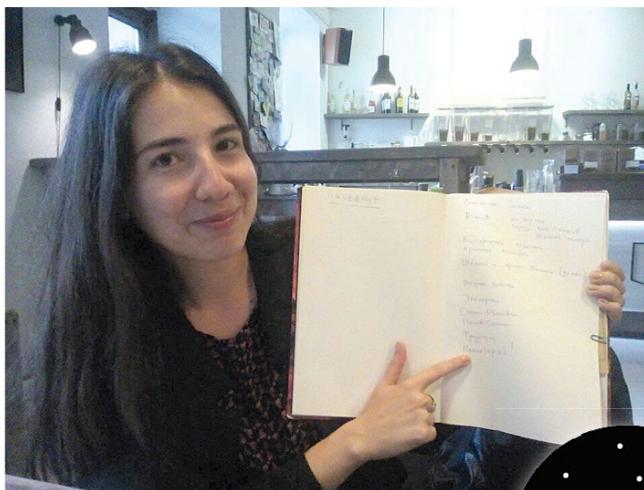

ХТО І ЯК ДАЎНО

Анора ЛАНГАР:

“Экалогія — гэта не толькі пра балотную чарацянку”

Фэст “Планетарыум”, які спецыялізуецца на экалагічным кіно, сёлета ладзіцца ў другі раз. Поўнаметражныя стужкі, кароткі метр, анімацыя — праграма форуму ўключае розныя кінафарматы і не забываецца на беларускае кіно па адпаведнай тэматыцы. Летась на “Планетарыуме” дэманстраваліся стужкі праекта Kinospint — маладых кінарэжысёраў, якія паспрабавалі сябе ў экалагічным кіно. Сёлета дырэктар форуму Анора Лангар запрасіла да ўдзелу вядомага беларускага дакументаліста Ігара Бышнёва з сям’ёй. У рамках праграмы быў паказаны апошні фільм мэтра “Зубры Беларусі” і зладжана дыскусія/майстар-клас.

Анора Лангар раскрывае рабочыя назвы фестывалю “Планетарыум”. Форум мог называцца “Экамерон”, “Эфект матылька”, “Футурызм”...

падчас праекта Kinospint, калі маладым рэжысёрам прапаноўвалася зрабіць невялікі фільм на экалагічную тэму, хтосьці спытаў: “Гэта як — пра вожыкаў?” Дык вось, экалагічнае кіно — гэта не толькі пра вожыкаў. Гэта і пра нашы прыродныя рэсурсы, гарадзі, пра культуру, правы чалавека, увогуле, планету. І самае галоўнае — пра чалавека ў тым свеце, які яго атачае.

Напрыклад, сёлета ў нашай праграме была стужка пра людзей, што жывуць у сваіх родных мясцінах, нягледзячы ні на што — “Бабулі Чарнобыля” Холі Морыс і Эн Богарт. Або такі прыклад, з іншага сусвету. Гераіні фільма “Мая паездка” Джэсі Эйлс — мусульманскія дзяўчаты ездзяць на ровары. Якім чынам гэта ім удаецца, улічваючы іх вопратку — хіджаб? Як да гэтай актыўнасці ставіцца іх атачэнне? І гэта таксама экалагічнае кіно, бо ў цэнтры яго — чалавек.

— Тым не менш, я заўважаю, што ты ўключаеш у праграму і стужкі, якія прысвечаны непасрэдна прыродзе.

— Так. Летась гэта была карціна “Поры года” Жака

Пэрэна і Жака Клузо, сёлета “Старажытныя літоўскага рэжысёра Міндоўга Сурвілы. Мне хацелася паказаць, як парознаму можна распавядаць пра прыроду. Першы фільм зняты ў даволі традыцыйным ключы, а вось другі — гэта паэтычнае кіно, у якім няма ніводнага аўтарскага каментарыя, голасу дыктара, адно гукі прыроды. Да таго ж, я адмыслова абіраю стужкі, у якіх прырода вельмі набліжана да нашай. (А “Поры года” ўвогуле здымаліся на польскім баку Белавежскай пушчы). Такім чынам я хачу справакаваць гледачоў і кінематаграфістаў на пытанне: чаму ў нас да гэтай пары вобмаль фільмаў пра беларускую прыроду? У нас жа ёсць такое багацце, як цудоўныя азёры, рэкі, балоты, пушчы! Няўжо яны не вартыя ўвагі кінематаграфістаў?

— Атрымліваецца, што фестывальныя стужкі — гэта такія адмысловы трыгер для айчынных аўтараў. Але будзем шчырымі: рабіць фільмы-назіранні не так і проста.

— Згодная. Зразумела, што патрэбна адпаведная тэхніка, час. Аднак... чаму б

не паспрабаваць? Чула, што сёння нават магчымасці мабільнага тэлефона дазваляюць рабіць макраздымку. Я не кажу: “Давайце возьмем і адрозу зробім вялікае палатно”. Я за тое, каб рэжысёры пачалі проста глядзець у гэты бок. Тым больш, паўтаруся, экалагічнае кіно не вычэрпваецца адно назіраннем за балотнай чарацянкой — гэта ладны гарызонт магчымасцей.

— Прапаную перайсці да эканомікі. Якім чынам табе ўдалося зладзіць кінафестываль на такую тэму? Яна прыцягвае альбо, наадварот, адштурхоўвае патэнцыйных партнёраў?

— Я так думаю, што прыцягвае. Хаця і прымушае быць прыныповым у пэўных пытаннях.

— З чаго складаецца бюджэт твайго фестывалю?

— Першы форум мне ўдалося зрабіць дзякуючы невялікаму замежнаму гранту. Я прайшла няпростую працэдуру адбору, атрымала дапамогу, а потым зарэгістравала яе ў Дэпартаменце па гуманітарнай дзейнасці. Для мяне было прыныпова дасягнуць максімальнай празрыстасці. Тым больш, я хацела, каб мой прыклад натхніў будучых культурных і сацыяльных менеджараў брацца за свае праекты. Анічога ў гэтых працэдурах страшнага няма. Проста, трэба ўлічваць, што яны запатрабуюць шмат часу і ўзгадненняў, папяровай працы.

— Цікава: а колькі рэгіструецца грант?

— Я атрымала невялікі грант, таму ў маім выпадку гэта было тры месяцы. І варта адрозу ўключыць гэты адрэзак часу ў план падрыхтоўкі праекта. У мяне нават здарылася такая сітуацыя. Мне вельмі падабаецца кінатэатр “Перамога”, і я забраніравала

яго залу для фестывалю. Але рэгістрацыя гранту аказалася не такой хуткай, як я планавала, таму кінатэатр за гэты час закрылі на рэканструкцыю (смяецца). Аднак супрацоўніцтва прынесла свой плён: тады дырэктар “Перамогі” Святлана Саўчык прапанавала правесці “Планетарыум” у “Піянеры”, якім яна кіруе зараз. Усё ў рэшце рэшт атрымалася.

— Асноўныя выдаткі фестывалю — гэта арэнда кіназалы?

— Так. Сёлета я абрала галоўнай пляцоўкай кінатэатр “Цэнтральны”. Яго кіраўніцтва ахвотна пайшло мне насустрач. Удалося нават дамовіцца на добрых умовах.

— Табе не падаецца, што ў дачыненні да твайго фестывалю, які мае зусім не камерцыйныя мэты, пазіцыя кінатэатраў магла б быць больш лагоднай?

— Я разумею супрацоўнікаў кінавідэапракату. Яны рызыкуюць. Ім даводзіцца фінансава план, які трэба выконваць. А раптам глядач не прыйдзе? Што тады? Іх перастрахоўка цалкам натуральная. Але, вядома, хацелася б больш веры ў незалежныя праекты. Я мяркую, што сітуацыя будзе змяняцца, калі ўсе мы — арганізатары фестывальных паказаў, прадзюсары беларускіх стужак — будзем паказваць на практыцы, што глядач прыйдзе і ўсё будзе добра. Гэта праца не на адзін год. Але тут спеlex кожнага падобнага кінапраекта -- поспех для ўсіх.

— А ці не спрабавала ты звяртацца да прыватных кінатэатраў?

— Не. У мяне такая дзіўная пазіцыя: хочацца, каб фестываль “Планетарыум” ладзіўся менавіта ў гарадскім кінатэатры, у цэнтры, прыцягваючы самую разнастайную аўдыторыю. Магу прызнацца, што мне прапаноўвалі зладзіць пака-

зы ў арт-прасторах цалкам бясплатна, але я — за кінатэатры. На маю думку, кінафестываль мусіць адбывацца менавіта ў памяшканні, дзе ёсць адмысловае абсталяванне, флёр, атмасфера. А вось арт-прасторы выдатна падыходзяць для дыскусій і “круглых сталоў”.

— Зразумела. Але давай вернемся да пытання пра фінансаванне.

— Сёлета сітуацыя была больш складанай. Па грант я не звярталася, была стратэгія пошуку “роднасных” па экалагічнай спецыялізацыі партнёраў. Але вынік аказаўся не вельмі: на жаль, многія кампаніі, якія маюць экалагічны кірунак, перажываюць цяпер не лепшыя часы: многім самім яшчэ патрэбна дапамога, каб усталявацца на рынку. Таму сярод іх падтрымкі знайсці не ўдалося.

— А як рэагуе на твой фестываль бізнес?

— Прызнаюся шчыра: усё не так проста. Экалагічны фестываль не можа прыняць дапамогу ад любой бізнес-кампаніі. Некаторыя з іх, і даволі вядомыя, знаходзяцца ў “чорным спісе” ў плане забруджвання наваколя. Для нас гэта вельмі сур’ёзная перашкода. Што цікава, адной такой кампаніі да мяне паступала прапанова аб падтрымцы. Але я была вымушана ёй адмовіцца.

— Не магу не захапіцца тваёй прыныповасцю!

— Дзякуй. Лічу, што, калі ты ўжо прытрымліваешся пэўных каштоўнасцей, трэба ім адпавядаць. Магчыма, для кагосьці экалогія — гэта ўсяго толькі забаўка, але не для мяне. У выніку, дапамога прыйшла ад кампаніі, з якой у мяне не было разыходжанняў у поглядах. Яна аплаціла арэнду залы. У астатнім — я кажу пра аплату аўтарскіх правоў на фільмы ды іншыя выдаткі — давалося дакладваць свае грошы.

— Анора, твой прыклад, сапраўды, вельмі нягхняе.

— Што зрабіць, уцягнуўся — і ўжо не маеш права проста так сысці. Веддеш, зрабіць першы раз фэст не надта складана, значна цяжэй — працягваць. Але варта верыць ва ўласныя сілы. Гэта самае галоўнае — у прыватнасці, для мяне. Да таго ж, кінучу справу ўжо не даюць уласна гледачы, якія адкрылі для сябе яскравасць і разнастайнасць экалагічнага кіно. Памятаю, як летась пасля фільма “Чалавек” Яна Арцюса Бертрана да мяне падышла жанчына ў слязах і сказала: “Дзякуй вам вялікі”. Ды абняла мяне. Напэўна, дзеля гэтых момантаў усё і робіцца.

Значна цяжэй працягваць

ХТО І ЯК ДАЎНО

Міжнародны кінафестываль кароткаметражнага кіно Kinomena лічыцца самым “прабуйным” з пэлага “легіёна” маладых фэстаў. Яму толькі тры гады, але форум ужо збірае поўныя залы, мае падтрымку Беларускага саюза кінематаграфістаў, а яго генеральны партнёр — вядомая ва ўсім свеце кампанія. Знешне канцэпцыя

гледачоў, але і кінаэкспертаў. З конкурсам фільмаў у жанры “хорар” нам дапамагла Лілія Магамадава, кінаман, адданы гэтаму жанру. Да фарміравання падборкі нацыянальнага кіно спрычыніўся кінааглядальнік і журналіст Тарас Тарналіцкі. Лічым, што такія экспертныя ацэнкі дазваляюць нам зрабіць праграму больш збалансаванай.

— З ім не ўсё так проста. У нашага кіно ёсць патэнцыял, але пакуль ён, як падаецца, не рэалізаваны. Вось прывяду такі прыклад. Прыйшла да нас карціна, паглядзеў — і сэрца замёрла, настолькі цудоўна! Зірнуў у яе фестывальную гісторыю. Аказваецца, тут і перамога ў Карлавых Варах, і ўдзел у Манхэтанскім форуме... Ну, думаю, што за аўтар?

— Можна быць, маладым кінарэжысёрам бракуе адукацыі?

— Мне цяжка пра гэта казаць. Але сёння ёсць столькі магчымасцей: глядзі, вывучай, наладжвай зносіны. Ёсць Акадэмія мастацтваў, ёсць прыватныя кінашколы. У інтэрнэце — процьма рознага кіно, вась на нашым фестывалі, калі ласка, — глядзі. Мне падаецца, што справа, усё

кіно — яны з’яўляюцца нашымі партнёрамі. Ці варта казаць, што гэта цудоўныя пляцоўкі?

Выходзяць на кантакт апошнім часам і рэгіёны. Сёлета фільмы фестывалю дэманстраваліся не толькі ў Мінску, а ў Магілёве, Віцебску, Гомелі, Мазыры, Маладзечне. Не скажу, што былі поўныя залы, але яны засталіся задаволеныя.

— Якая самая вялікая

— Ваш генеральны партнёр — транснацыянальная карпарацыя. Як вам удалося знайсці паразуменне?

— Спытайце лепей у Паўла Асмалоўскага, які з’яўляецца прадзюсарам фестывалю.

Павел АСМАЛОЎСКИ: Па шчырасці, нам проста пашчасціла. Мы судакрануліся з гэтай вядомай кампаніяй зусім у іншай сферы, а ўжо потым звярнуліся

Ігар АСМАЛОЎСКИ:

“А вы паспрабуйце зрабіць глядацкае кіно”

кінафестывалю выглядае даволі абагулена — кароткаметражнае кіно і ўсё. Але як падкрэслівае яго дырэктар Ігар Асмалоўскі, “мы робім акцэнт на кіно глядацкім”.

— Для нас важна пабудаваць сувязь паміж кіно і гледачом, таму мы пільна падыходзім да выбару фільмаў, — дадае ён. — Штогод да нас прыходзяць тысячы заявак. Мы робім папярэдні адбор, а потым запрашаем фокус-групу ацаніць адабраны матэрыял. І ў нашы праграмы трапляюць стужкі, якія набралі найбольшую колькасць балаў па дзесяцібальнай шкале. Пераможцу, зноўтакі, вызначае глядацкі шляхам галасавання. Вось такі ў нас падыход, і мяркую, што мы і далей будзем яго прытрымлівацца.

КУХНЯ І ПРАБЛЕМЫ

— Але перш чым пачуць вухам роршлі вы пэўным чынам адбіраеце фільмы. Якімі крытэрыямі кіруецеся?

— Па-першае, мы адсякаем тэя фільмы, дзе шмат бессэнсоўнага гвалту і крыві. Па-другое, я не бяру на фестываль працы, якія прапагандуюць, так бы мовіць, нетрадыцыйныя стасункі. Хтосьці, упэўнены, назаве мяне рэтраградам і яшчэ кімсьці, але гэта мая пазіцыя. А ў астатнім... Нічога такога звыш. Проста арыентуюся на якаснае глядацкае кіно.

— Тым не менш, на вашым фестывалі ёсць катэгорыя “хорары”.

— Так. Хаця я не вельмі люблю такое кіно, аднак лічу, што гэта запатрабаваны гледачом жанр. Усе фільмы, якія мы адбіраем, выдатна зроблены. Больш за тое, сёлета мы пайшлі на эксперымент і запрасілі да фарміравання праграмы пэўных конкурсаў не толькі

— Якая роля журы ў вашым фестывалі? Калі першынства за гледачом, у чым тады функцыя экспертаў — на чале, адначу, з Дзмітрыем Астраханам?

— Члены журы — гэта тыя людзі, якія нас у свой час падтрымалі, з якімі мы пачыналі — іх прысутнасць для нашага фестывалю вельмі важная. Яны выступаюць адзнакі гэтакасама, як і праглядчыкі ў фокус-групах, іх балы дадаюцца да балаў гледачоў. Плюс, ад журы ёсць дадатковы прыз — чым гэта дрэнна? Хачу падкрэсліць, што два гады запар меркаванні журы і гледачоў не разыходзіліся.

— Хачу ўдакладніць і накіраваць фокус-груп. Прызнацца, мне яшчэ не да канца ясная карціна. Колькі чалавек у іх уваходзіць?

— На першым фестывалі было зусім няшмат. Сёлета мы “далі кліч” па інтэрнэце, і да нас далучыліся ўсё ахвотныя — агулам 35 чалавек. Налета будзем яшчэ пашыраць колькасць — лічу, гэта толькі пачаццёвае якасць адбору. Прычым кожны глядач, які прыходзіць да нас у фокус-групу, мусіць запоўніць адмысловую анкету, што дазваляе вызначыць яго кінапрыхільнасці. Мы ведаем, з кім маем справу.

— Вам ужо вядомая формула ідэальнага “гладцакага кіно”?

— Гэта кіно з сюжэтам, яснай гісторыяй. Простае, уцямнае, прыгожае. Глядач рэагуе на эмацыйныя фільмы, на якіх ён можа пусціць слезу. Ці пасмяяцца. Альбо, напрыклад, пазнаць сябе ў пэўнай жыццёвай сітуацыі. Маю цвёрдае перакананне: творца мусіць рабіць не толькі яму зразумелыя выказванні, але працаваць для гледача. Бо што такое кіно, як не камунікацыя?

— Беларускае кіно, на вашу думку, адпавядае гэтаму азначэнню глядацкага кіно?

Прадзюсар кінафестывалю “Кінасмена” Павел Асмалоўскі (злева) і дырэктар праекта Ігар Асмалоўскі. Фота аўтара

І высвятляецца, што гэта студэнцкая праца, аўтар — зусім маладая яшчэ жанчына. Я проста шчаслівы такому адкрыццю, бо перада мной — акурат той дыямент, які з цягам часу аформіцца ў брыльянт. Баюся выклікаць на сябе шквал крытыкі, але пакуль у беларускае кіно я не бачу такіх талентаў.

У чым прычына — не магу разабрацца. Часам мне падаецца, што ў цяперашніх маладых проста “зносіць дах”, калі яны бяруць у рукі камеру. Некаторыя адразу пачынаюць лічыць сябе геніямі. Маўляў, мяне ніхто не разумее, толькі вась васьмь сябры Вася ды Пеця. Лічу, што гэта няправільны падыход. Кіно адбываецца толькі тады, калі яго бачыць і ацэньвае глядач. Магчыма, для кагосьці такі падыход — ніжэй за ягоную годнасць. Але ты паспрабуй менавіта вась так, праз глядацкае кіно, данесці сваю думку. А калі яго зняць так проста, чому мы тады маем зусім вобмаль станоўчых прыкладаў?

ж, у іншым — у дваім персанальным памкненні. Або ў яго адсутнасці.

— Што ўдзяляюць з сябе тэя беларускія стужкі, якія да вас прыходзяць?

— Пэўныя навыкі прафесіі ў нашых аўтараў ужо ёсць. Людзі навучыліся трымаць камеры, манціраваць, і ў выніку атрымліваецца нядрэнны сярэдні прадукт. Але не хапае, на маю думку, усведамлення, што, урэшце рэшт, ты хочаш сказаць. Проста распавесці анекдот або бытавую гісторыю? Сёння гэтым ужо нікога не здзівіш.

— Як вы лічыце, ці апраўдала сябе ваша стаўка ў менавіта кінафестывалю на глядацкае кіно?

— Лічу, што так. Кінапракат заўсёды адкрыты да супрацоўніцтва з намі. У мінулыя гады мы дэманстравалі свае карціны ў кіназатры “Піянер”, мультыплексе “Беларусь”. Апошні, прынамсі, і зараз з намі. З першых дзён з “Кіназменнай” гэтакасама кіназатры “Сільвер скрын”. Супрацоўнічаем з velcom

складанасць, з якой вы сутыкаецеся, робячы кінафорум?

— Тэхнічныя праблемы. Шмат фільмаў дасылаюць нам у дрэннай якасці, без субтытраў. Многія стужкі кароткага метру не гатовыя да паказу на вялікім экране. У выніку, шмат “чорнай” працы прыходзіцца рабіць самім. Але калі фільм добры, мне тых высілкаў зусім не шкада.

— Ці адчуваеце вы, што кіно — гэта бізнес?

— На сваім рэжысёрскім прыкладзе ведаю, што ўсё вельмі няпроста. Па шчырасці, фестываль Kinomena мы і распачалі для таго, каб даць магчымасць “калегам па няхчасці” паказаваць свае кіно, а потым з гэтага неяк зарабляць. Але пакуль механізмы запуску гэтага працэсу не надта адпрацаваныя. Мы самі як фестывальшчыкі яшчэ да канца не выкшталтавалі ідэальную формулу заробку. Што датычыцца падтрымкі партнёраў... Лічу, што наш несумненны козыр — гэта менавіта фільмы.

да яе прадстаўніцтва ад імя фестывалю. Нам было вельмі прыемна атрымаць станоўчы адказ. Прызнацца, гэта значна палегчыла ў далейшым пошук іншых партнёраў, бо мы ўжо мелі такі моцны патранат. Увогуле, лічу, што кінафестываль — выдатная магчымасць для бізнес-структур прарэкламаваць сябе. Па-першае, гэта арыгінальна, па-другое, гарантуецца вялікі ахоп аўдыторыі. Дарэчы, падчас перамоў з будучым партнёрам у мяне было некалькі важкіх аргументаў у запасе — якія, лічу, дапамаглі бы мне ўрэшце дасягнуць станоўчага выніку.

— Адзін з іх — ваша арыентацыя на глядацкае кіно?

— Ведаеце, тут справа не толькі ў гэтым. Яна найперш у тым, як падаецца фестываль — так бы мовіць, у яго абгортцы. Сярод нашых кінафэстаў ёсць узоры бліскачага брэндывання, у якіх вельмі добрае пазіцыянаванне. “Лістапад” штогод мяняе слоган, у яго выдатны імідж. У “Паўночнага ззяння” летась была вельмі цікавая візуальная рэклама. Мяркую, нават калі праграма гэтых фестывалюў не была б такой выдатнай, як яна ёсць, падтрымка ўсё адно знайшлася б. Бо навідавоку — брэнд, за якім стаяць асобы, і партнёры заўважаюць іх працу.

— Вы хочаце сказаць, што справа менавіта ў людзях?

— Так. Упэўнены, што асабісты фактар грае важную ролю. У нас над фестывалем працуе выдатная каманда, актыўна ўключаюцца ў працэс валанцёры. Нечакана я сябе прарэкламаваў... Але, гэта праўда: мы імкнёмся, каб наш фестываль быў цікавым для публікі, і робім дзеля гэтага ўсё магчымае.

Падрыхтавала Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Традыцыйная калода сёння: выраб і ўсталяванне ў лесе.

Іван Восіпаў — апошні лоеўскі бортнік. Адна-часова і першы: больш у раёне бортнікаў не засталася. Малады мужчына адраджае промысел свайго роду, якім у ягонай сям’і ўжо даўно ніхто не займаецца. Нават яго дзед толькі збіраў мёд дзікіх пчол, а сваіх борцяў не трымаў. Іван жа вырашыў аднавіць даўнюю традыцыю фактычна з нуля — і здзейсніў сваю мару.

Генадзь ВОХІН / Фота Ксеніі СЯМАШКА

“БРАТЭРСТВА БОСЫХ”

Зрэшты, у суседніх раёнах Гомельскай вобласці дагэтуль шмат дзе можна напаткаць у лесе калоды з пчоламі. Дый па ўсёй Беларусі іх не так і мала. Проста, ведаюць нашы суайчыннікі пра бортніцтва няшмат — і ёсць на тое свае прычыны. Таму навіна, што летась у спіс немагэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў нашай краіны трапіла “Лясное бортніцтва Беларусі на прыкладзе Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці”, шмат каго здзівіла.

Іван Восіпаў — не толькі адзін з рупліўцаў бортніцкай справы, але і яе даследчык. А для папулярызавання промыслу і яго развіцця ён нават арганізаваў грамадскае аб’яднанне “Братэрства босых бортнікаў”. Чаму босых? Хай гэта будзе адной з таямніц саміх бортнікаў.

Інтэрэс да свайго даўніны ў яго паходзіць з дзяцінства, калі ў родную Іванаву вёску Абакумы, утоеную ў запаведным міжрэччы Дняпра і Сожа, прыехалі археолагі. Хлапчука навукоўцы ўразілі.

— Гадоў у 12 — 13 я пачаў цікавіцца гісторыяй свайго вёскі, збіраць прыказкі-прымаўкі, мясцовыя паданні і легенды, вывучаць мікратапаніміку, складаць слоўнік роднай гаворкі, — распавядае ён. — Мяне цікавіць усё, што тычыцца мінулага Аб-

акумаў: і якія танцы танчэлі, і што гатавалі, і як чаравалі, і ўвогуле кожная дробязь: дзе хто жыў, дзе хто пахаваны. Захапляюся гэтым воль ужо дваццаць гадоў.

Але сапраўднай жарсцю для Івана стала пчаларства. Нават не проста пчаларства, а лясное бортніцтва. У рукі трапіла кніга даследчыкаў і папулярызатараў гэтай справы Станіслава Цярохіна і Уладзіміра Гуркова “Занятіе издревле благородное”, з якой і пачаўся самастойны шлях у пошуку сваіх каранёў.

ПАТРАПІЦЬ У “КАСТУ”

Унясенне палескага ляснога бортніцтва ў спіс немагэрыяльных ГКК — далёка не першы праект, звязаны з гэтым промыслам, у якім Іван Восіпаў браў непасрэдны ўдзел.

— Калі мне было гадоў дваццаць, я ўсвядоміў, што тема бортніцтва мяне не проста цікавіць — мне карціць спазнаць пра яе ўсё! Ні ў часопісах, ні ў газетах шмат інфармацыі адшукаць не ўдалася, было хіба пару кніг. А калі з’явіўся інтэрнэт, я вырашыў, што можна такім чынам папулярываць сваю справу. Зрабіў у сёліве старонку, прысвечаную бортніцтву, куды збіраў усё, што мог — артыкулы і фатаграфіі з энцыклапедыяў, слоўнікаў, газет, як цяперашніх, так і вельмі старых. І на нейкім эта-

пе зразумеў, што ёсць іншыя людзі, якія пераймаюцца гэтай тэмай — хача агулам нас няшмат. Гадоў, можа, з пяць я займаўся тэорыяй, але потым закарцела і да практыкі перайсці. І гэта было няпроста. Кнігі дазваляюць зразумець сутнасць, аднак жа навучыцца рамяству ці промыслу можна толькі тады, калі іншы чалавек табе перадае сваё майстэрства.

У экспедыцыі 2014 года Іван пазнаёміўся са спадчынным бортнікам Васілём, які

тнікам, трэба прайсці выпрабаванні — насамрэч працэс ініцыяцыі.

— Бацька прыводзіць сына ў лес да дрэва з калодай і кажа “Залазь і даглядай сваю першую калоду!” — распавядае Іван. — А калі сын падмаецца і пчолы пачынаюць яго джаліць, бацька прыціскае лязіва — адмысловую вярхоўку-лябёдку для пад’ёму, — і не дае сыну спусціцца. Саскочыш не саскочыш — метраў 8 — 10 вышыні! Сын пачынае кры-

каторых нашых вёсках такі прэзент і дагэтуль лічыцца каштоўным.

— Было вяселле гадоў пяць таму ў дачкі бортніка, і той свайму зяцю падарыў ажно тры калоды, — дзеліцца ўражаннямі спадар Іван. — Як па мне, то гэта ж цэлы скарб!

Шмат хто з цяперашніх бортнікаў на пачатку і не думаў займацца такой справай. Але калі ў спадчыну атрымалі борці — адразу ж браліся. На пытанне “Чаму?” адказва-

колькі мёд каштуе. Дый ляснога мёду асабліва шмат не набіраеш. Уся справа тут — не ў прыбытку, а ў самой любові да пчол, якая перадаецца з пакалення ў пакаленне. Нават звычайнае права сярод бортнікаў дагэтуль жыве:

— Чытаеш Статут ВКЛ, дзе ёсць артыкулы пра пчол, глядзіш на сённяшніх бортнікаў — і разумееш, што яны дагэтуль паводле тых законаў жывуць. Карыстаюцца нягласанымі правіламі, сваім уласным звычайным правам — дзе каму што можна рабіць, а чаго нельга. Гэтае права жыве ў іх унутры, — працягвае бортнік. — Вельмі кепска ставіцца да людзей, якія псууюць борці і шкодзяць пчолам — выдзіраюць іх альбо крадуць мёд. І калі дзеціма могуць такое дараваць, пажурыйшы іх трохі, то дароўламу — не. Цяпер, вядома, не стануць надта жорстка помсціць, а вось раней маглі, напрыклад, і прыбраць лязіва ці астрой — адмысловыя драбіны такія. Тады проста так з дрэва не злезеш, і злодзею даводзілася скокаць. І ногі ламалі, застаючыся калекамі на ўсё жыццё, і забіваліся нават...

ВЁСКА, АПАНАТАНАЯ ТРАДЫЦЫЯЙ

Калі Іван Восіпаў ужо меў пэўны досвед у лясной справе, да яго звярнулася вядомая руплівіца на ніве немагэрыяльнай спадчыны Рэгіна Гамзавіч з прапановай далучыцца да экспедыцыі ў Лельчыцкі раён. Ёй быў патрэбны праваднік у той патаемны свет бортніцтва.

— Вядома, я пагадзіўся, хача ў мяне быў нейкі скепсіс — ну што я там новага магу даведацца, бо ўжо ж столькі вычытаў. Але калі мы трапілі да людзей, якія займаюцца традыцыйным бортніцтвам, адразу зразумеў, што насамрэч яшчэ мала ведаю. Бо напісанае ў кнігах — гэта адно, а сапраўднае жыццё — іншае.

Для афармлення справы ў Інвентары немагэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі падчас той экспедыцыі было падрыхтавана ледзь не 500 старонак палявога матэрыялу, запісана амаль 15 гадзін відэа- і аўдыёінтэрв’ю, складзены слоўнік бортнікаў. Прычым ахапіць удалося далёка не ўсіх прадстаўнікоў той “касты”.

— Неяк мы трапілі ў вёску, дзе ўсе — бортнікі! — распавядае спадар Іван. — Зусім невялічкая вёсачка, там чалавек 15 хіба засталася. Рознага веку, шмат хто з іх не раз падаў з дрэваў... Але нічым іх не суняць! “Ну, хворыя мы на гэтае бортніцтва!” — казаў адзін. — Не можам інакш. Толькі са шпіталю выйду — адразу лезу зноўку. Не магу і дня пасядзець...”

Адно з самых складаных і спрэчных пытанняў пры

Іван Восіпаў.

і прыняў яго ў сваю “касту”. Наогул, гэтая супольнасць і дагэтуль адна з самых закрытых, таму чужому трапіць у яе амаль немагчыма. Але Івану пашчасціла.

Гэта, вядома, быў толькі першы крок. Навучанне промыслу вымагае заўсёднага пашырэння сваіх ведаў, засваення чагосці новага: дзе якія расліны растуць, якія з іх медадаіныя, а якія не, якія жывёлы могуць нанесці шкоду борцям, як пчолы пераносяць капрызы надвор’я...

— Калоды — гэта ж не рамкавыя вулі, што ставіцца на тваім падворку. Борці ў цябе разнесены па ўсім лесе, — распавядае спадар Іван. — І ты мусіш памятаць, дзе якая з іх стаіць, як там ідзецца з пчоламі, дзе чаго падрамантаваць, падладзіць трэба. Гэта ўсё неабходна трымаць у галаве.

ПЧОЛ ШКАДА

Сапраўды, бортнікамі не нараджаюцца, а становяцца. Прынамсі, у гэтым упэўнены ўсе майстры свайго справы. І каб стаць сапраўдным бор-

чаць, каб бацька яго спусціў, але той адказвае: “Ты супакой пчол спачатку!” І калі ён супакой іх дымам і сам не пералякаецца, то з гэтага часу і становіцца ўжо бортнікам. Гэта першая ягоная калода, першыя пчолы. Яшчэ я ведаю такое выпрабаванне: дрэвам, на якіх ставілі калоды, ссякалі верхавіну, каб іх не паваліла бура. І там утваралася пляцоўка на вышыні 10 — 20 метраў. Каб бортнікам лічыцца, трэба было на тую пляцоўку стаць двума нагамі ва ўвесь рост і так пастаяць... Магу сказаць, што нават калі і не баішся вышыні, гэта вельмі страшна.

Наогул жа, працэс навучання цягнецца і па 20, і па 30 гадоў. Яшчэ ў падлеткавымі веку дзеці пачынаюць дапамагаць бацькам. Але пакуль майстар здатны сам рабіць сваю справу, маладняк застаецца ў вучнях. Калі ж чалавек ужо “навучаны”, тады яму перадаюць калоду: “Вось твае пчолы — ты ўжо ведаеш, што рабіць”. Бывае, і на вяселле могуць падарыць — у не-

юць не задумваючыся: “Мне стала шкада пчол! Бацька мой ставіў калоду, дзед ставіў... Яны іх даглядалі — хто ж цяпер будзе?”

І ў гэтым — асаблівае бортніцтва. Як глумачыць даследчык, шмат хто з рупліўцаў ляснога промыслу можа нават толкам і не ведаць,

Бортнае знамя — старажытная традыцыя азначэння прыналежнасці калоды бортніку.

падрыхтоўцы дакументаў ў Інвентар НКС тычылася аўтэнтычнасці ляснага бортніцтва Беларускага Палесся. Сённяшняя яго прадстаўнікі далёка не заўсёды карыстаюцца тымі пяшніямі і скоблямі, скуранымі лязівамі і традыцыйнымі зубелямі-курадымамі, што былі на ўзбраенні іх продкаў. Прагрэс не стаіць на месцы, і калоды нярэдка вырабляюць бензапілой, а ўздымаць іх на дрэва дапамагае механічная лябёдка ці нават трактар. Але сутнасць засталася тая самая, упэўнены даследчык.

— Пытаемся ў бортнікаў пра новыя інструменты, а яны адказваюць: “Ну, буду я два дні рабіць калоду, а не за дзень яе падымаюць — у чым розніца?” Не гэта галоўнае, а тое, што ён падтрымлівае запаткаваную прадзедамі традыцыю. І ўкладае ў яе той самы сэнс. Таму смела можна сцвярджаць: промысел не толькі захаваны — ён дагэтуль жыве і нават развіваецца.

І гэтая акалічнасць нават стварае пэўныя праблемы для даследчыкаў. Бы ў вядомай баладзе Стывенсана, бортнікі часта наўпрост кажучы: чужаніцам мы сваіх сакрэтаў нізавошта не раскажам — яны толькі ў спадчыну перадаюцца ад аднаго майстра да другога.

— Я тады хітрую: “Дык слухайце, нам тут ужо адзін дзед усё распавёў: скажам, як вызначыць дуб, які падыходзіць да пчол”, — кажа спадар Іван. — А людзі смяюцца: не сакрэт гэта, яго ўсе і так ведаюць! Сапраўдны ж сакрэт у тым, як пчол прывабіць і як зрабіць, каб яны жылі ў тваіх калодах. Падыход да іх, знайсці, так бы мовіць. А гэтую таямніцу вам не выдасць ніхто!

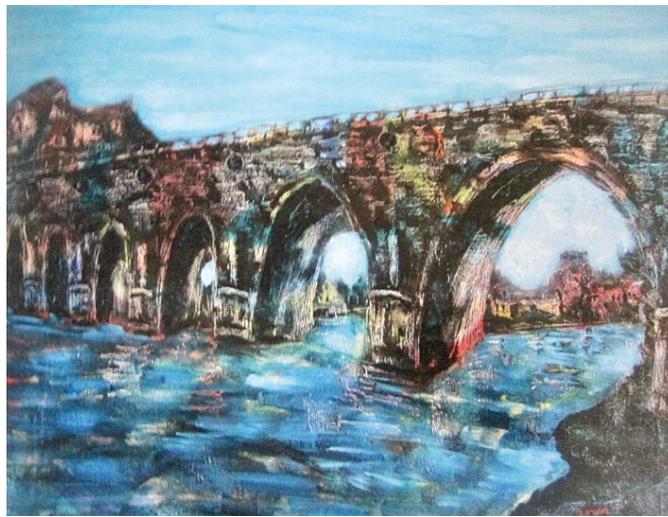

Бліжэйшыя планы лоеўскага бортніка даволі амбітныя. Найперш — падрыхтоўка (зразумела, разам з калегамі) сумеснага з польскім бокам дасье з умоўнай назвай “Бортніцтва Усходняй Еўропы” для ўключэння гэтай намінацыі ў Рэпрэзентатыўны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва UNESCO.

— Так, хочацца рушыць далей, — прызнаецца ён. — І калі ты разумееш, што гэта каштоўнасць не толькі супольнасці саміх бортнікаў ці нават усёй Беларусі, дык прыходзіш да высновы: трэба выходзіць і на міжнародны ўзровень. Амаль адразу пасля абароны праекта па ўключэнні ў Дзяржспіс ГКК ляснага бортніцтва Беларусі наша працоўная група распачала працу па ўнясенні яго і ў спіс НКС усяго чалавецтва. Галоўная мэта ў нас — зусім не гонар і слава. Проста, мы хочам захаваць сваю традыцыю. Калі мы, бортнікі, самі гэтага не зробім — то нічога не адбудзецца. Нікога ж сілком на дрэва лезці не прымусяш.

К

Так глыбакадумна заўважыў адзін з герояў Булгакава, маючы на ўвазе хітраспляценні лёсу ў гісторыі. Хіба не дзіўна, калі пасля 70 гадоў небыцця вяртаюцца на радзіму нашы мастакі, якія з розных прычын шмат гадоў таму вымушаны былі пакінуць родную зямлю і праславіць сваім талентам чужыя краіны? Вяртаюцца — хай і праз свае творы — у нашу шматпакутную гісторыю мастацтваў. Хочацца думаць — назаўсёды. І чарговым такім крокам стала выстава “Майстры Манпарнаса з беларускіх мястэчак”, якую можна наведаць у Нацыянальным гістарычным музеі.

Шрага Царфін. “Стары мост”.

“Мудрагеліста тасуецца калода”

Беларускія зоркі “галактыкі Манпарнаса”

Восіп Цадкін. “Вясковыя музыкі”.

Роберт Генін. “Асірацеля”.

І тут я хачу асобна сказаць: дзякуй Францыі! Той краіне, якая прытуліла не адзін дзясятка нашых небаракаў-эмігрантаў, дала ім ежу і дах, а галоўнае — магчымасць свабодна тварыць. У сілу гістарычных абставінаў яны апынуліся на берагах Сены, у “мастацкай галактыцы” Манпарнаса, каб не толькі знайсці тут прытулак, але і займець другую радзіму — зямлю, якая для большасці з іх стала і месцам апошняга спачыну.

Ну, Парыж — згодна з Хэмінгуэем, гэта “свята, якое заўжды з табой”. Зразумела, у кожнага — свая ўласная біяграфія, свая творчая і жыццёвая планіда, але ўсе героі выставы, можна сказаць, выйшлі з “Гары муз” (Mont-Parnasse). Гэты жывапісны квартал (у пачатку XX стагоддзя — амаль паўвясковая ўскараіна сталіцы) стаў па волі лёсу ўвасабленнем ці не самага яркага перыяду арт-жыцця Парыжа. І вось тут нашы землякі сыгралі далёка не апошнюю ролю ў станаўленні найноўшага выяўленчага мастацтва свету. Разам з іншымі вялікімі эмігрантамі з розных краін і

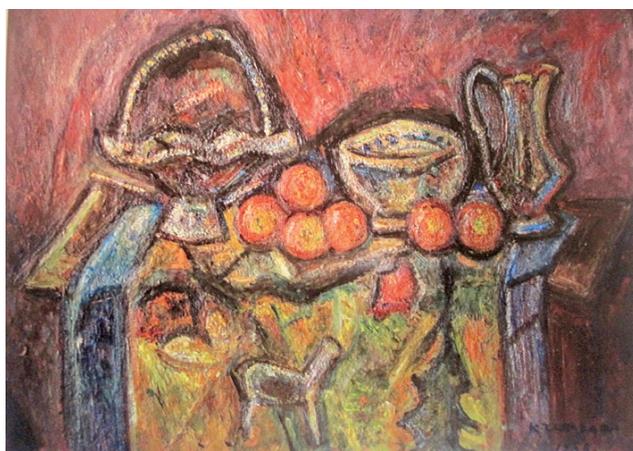
контынентаў (ад Мексікі да Японіі) яны і прадстаўляюць так званую Парыжскую школу.

З гэтым паняццем звязана ўяўленне пра той надзвычайна складаны, багаты, шматтаблічны мастацкі свет, які адлюстраванаў надзеі і драмы, сумневы ды мэтанакіраванасць, супярэчнасці і яснае, спакойнае веданне жыцця. Парыжская школа — гэта эпоха раздарожжа, ростані, рэфлексіі, перагруповак і нават пэўнай збынтэжанасці творчых сіл. Гэта час засваення новых тэм і сюжэтаў, новых матэрыялаў ды сродкаў выяўлення, фактурных прыёмаў. Час нястрымных пошукаў свежых ідэй і барацьбы антаганістычных мастакоўскіх тэндэнцый.

Феномен Парыжскай школы — дзіўны, неадназначны і загадкавы. Нават гады яе існавання дагэтуль выклікаюць спрэчкі. Хтосьці лакалізуе гэты перыяд 1900-мі — канцом 1920-х гадоў (асабіста я прытрымліваюся гэтай версіі); другія далучаюць да яго і 1930-я, трэція ж увогуле ўключаюць у прастору Парыжскай школы і павянных эмігрантаў з

ў маленькіх і вузкіх майстэрнях, падобных да сотаў. Так званы “Вулей” (La Ruche) — легендарны інтэрнацыянальны арт-інтэрнат у доме пад шпілем ратонды — быў цэнтрам гэтага манпарнаскага братэрства.

За рамкамі экспазіцыі па аб’ектыўных прычынах засталіся такія бліскучыя імёны, як Хаім Суцін, Аскар Мешчанінаў, Жак Ліпшыц, Якаў Балглей, Леон Індэнбаум... Ужо не кажучы пра тых нашых слаўных землякоў, хто жыў і працаваў прыкладна ў гэты бласлаўны час па-за Манпарнасам і Манмартрам (Дзмітрый Стэлецкі, Леў Бакст, Аляксандра Эктэр-Грыгаровіч і іншыя). Час іх вяртання, я ўпэўнены, яшчэ наперадзе.

Пінхус Крэмень. “Нацюрморт з дываном”.

Францыі, якія апынуліся ў ЗША. Але дадзена версія, на мой погляд, — па-за ўсялякай крытыкай.

Ясна адно: усе даты — умоўныя, як і склад прадстаўнікоў Парыжскай школы. Але няма сумневаў, што менавіта на Манпарнасе пачыналі сваё ўзыходжанне на мастацкі Парнас экспаненты выставы ў Нацыянальным гістарычным: Марк Шагал, Шрага Царфін, Восіп Цадкін, Роберт Генін, Яўген Зак, Пінхус Крэмень і Міхаіл Кікоін. Усе яны ўваходзілі ў сапраўдны інтэлектуальны “вулей”, дзе “пчолы”-мастакі працавалі і адпачывалі

Што вельмі цікава, большасць экспанатаў выставы — з беларускіх прыватных збораў. Яе куратар — вядомы галерыст Алла Зміёва. Гэты цудоўны праект — нібы своеасаблівы духоўны працяг той унікальнай мастацкай калекцыі “Белгазпрамбанка”, якую сёння ведае ледзь не кожны беларус. Менавіта дзякуючы ёй шэсць гадоў таму мы ўпершыню пазнаёмліся з бліскучай спадчынай нашых выдатных суайчынікаў ды іх няпростымі лёсамі. “Калі я апынуўся за мяжой, — пісаў Марк Шагал, — дык пачуваў сябе дрэвам з выдэртнымі каранямі, якое ві-

сіць у паветры... Я цярпеў ад цяжкіх пакут. Я выжыў і нават — калі параўнаць мяне з дрэвам — не перастаў расці толькі таму, што ніколі не парываў духоўнай лучнасці з Радзімай”.

Канешне, не ўсе эмігранты маглі б так пранізліва сказаць пра сваю Айчыну. Але, як ні круці, практычна ўсе яны, хай і ў рознай ступені, засвоілі азы мастацтва менавіта тут, на бацькоўскай зямлі, сокі якой назаўсёды ўвайшлі ў іхнюю кроў і, магчыма, незалежна ад іх усведамлен-

ня і розуму, самым розным чынам, проста ці ўскосна, уплывалі на “крывяносныя сасуды” творчасці.

Марк Шагал паказаны ў экспазіцыі даволі сціпла — цыкл літаграфічных ілюстрацый да Бібліі — але адно імя яго прыцягвае да выставы ўвагу. Іншая справа — пакуль яшчэ не “раскручаны” для беларускага глядача Яўген (Эжэн) Зак. Яго радзімай з’яўляецца вёска Магільна ў цяперашнім Уздзенскім раёне. Ён пражыў зусім мала — сорок гадоў, і большасць з іх праўёў у Парыжы. Прайшоў праз сімвалізм і экспрэсіянізм — да неакласіцызму. Акрамя таго, лічыцца адным з заснавальнікаў знакамітага руху польскіх авангардыстаў “Рытм” стыля ар-дэко. На выставе ён прадстаўлены толькі афармленнем кнігі вершаў у прозе La porte lourde Рэнэ Марана. Але, паверце мне на слова, яго жывапіс з годнасцю можа ўпрыгожыць любы буйны музей свету! Нават Аляксандр Купрын аднойчы напісаў: “Пра Зака шмат кажуць і пішуць за апошні час. Дзіўны жывапісец. У ім ёсць нейкая восенская скрозьтуманная прыгажосць”.

Яшчэ тры дзесяцігоддзі таму карціны Пінхуса Крэменя, які нарадзіўся ў мястэчку Жалудок (цяперашні Шчучынскі раён), ацэньваліся аспярожна. Час узносіў на мастацкі Алімп Шагала і Суціна, а Крэмень, здавалася, стаяў на водшыбе, развіваючы адцягнена-раздумлівую тэму: чалавек і прырода, чалавек і горад, чалавек і вёска, чалавек і свет. Філасофская жывапісная лірыка заўсёды вырасталася з адчування часу. Але яна імкнулася і ўзняцца над ім, пераадолець яго, стаць усеабдымнай канцэпцыяй быцця. Свет і асоба нібы ўраўнаважваліся ў правах і заставалі ў вечным адзінстве — альбо, часцей, у рамантычным супрацьстаянні.

Адкрыццё сезона ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі — справа пазатная. Бо следам за галоўнай урачыстасцю, дзе паводле традыцыі “саліруе” Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр краіны, з не меншымі творчымі прыдумкамі—“бонусамі” адкрываюць свае сезоны і астанія філарманічныя калектывы.

Надзея БУНЦЭВІЧ

стапаў у нас упершыню, і на беларускую прэм’еру — трохчасткавае Канцэртна “Страдзівары” Галіны Гарэлавай для дырыжора з аркестрам.

— Твор прысвечаны Яўгену Бушкову, — распавяла яго аўтарка Галіна Гарэлава. — Я ведала, што ён цудоўны скрыпач, лаўрэат конкурсаў імя Чайкоўскага, Вяняўскага, каралевы Лізаветы. Чаму б не сумясціць гэта з дырыжыраваннем? Бо калісьці і той жа Ёган Штраус дырыжыраваў са скрыпчай у руках, дый уся старадаўняя музыка выконвалася менавіта так: калектывам кіраваў першы скрыпач. Яшчэ ў 1979 годзе,

Дзяржаўны камерны аркестр на чале з Яўгенам Бушковым і п’яніст Канстанцін Ліфшыц.

Адкрыццё “Страдзівары”: дырыжыруе скрыпка

Нацыянальны акадэмічны народны аркестр імя Гасіфа Жыноўіча ўшаноўваў знакамітага Ігара Луцанска, песенная творчасць якога — брэнд нашай краіны. Арганнны канцэртаў прайшло ўвогуле некалькі. Дый і напярэдадні афіцыйнага пачатку сезона было жыццё на музычнай планеце! Салісты Юлія Архангельская і Аляксандр Палякоў, зліўшыся ў фартэпійны дует Con anima, прэзентавалі новыя беларускія і кітайскія творы, сярод якіх — “Гоман Нёмана” Аліны Безенсон для двух раяляў. А “Музычная тасцёўна” Таціяны Старчанка расчыніла дзверы яшчэ раней — “На сьхадзе лета”.

калі я пісала свой Скрыпічны канцэрт, мне хацелася разгадаць сутнасць струнных віртуознасці, самай “струннасці”, калі можна так сказаць.

У навукова-тэхнічным плане ўсё гэта было звязана з дасягненнямі Страдзівары, бо вырабленія інструментаў — гэта скрыпка ў эпоху яе найвышэйшага росквіту. Асюль і назва Канцэрта, часткі якога вядуць да старадаўніх танцавальных сюіт: Quasi Allemande, Quasi Sarabanda, Quasi Giga. Хацелася, каб аркестр паказаў усё магчымае і струнных смычковых не толькі ў плане музычнай тэхнікі, але і ў духоўнай прасторы. Таму завяршэнне кожнай часткі цытатамі Баха і Гендэля, выкарыстанне ў “Сарабандзе” трох тактаў Каралі — не проста спасылка на эпоху. Так, я вельмі люблю музыку Бетховена, Чайкоўскага, Дэбюсі,

многіх іншых твораў. Але Бах — гэта сапраўдны эталон дасканаласці, суразмернасці, гармоніі ў яе вышэйшым касмічным сэнсе. Ты можах да яго хіба наблізіцца.

Згэдкі даўніны кампазітар сумясціла з сучаснасцю, знаходзячы паміж імі не антаганізм, а паразуменне. Можна ўгледзець там і романтичную тэму, уласцівую творчасці Гарэлавай і ўлюбенаму ёй жанру інструментальнага канцэрта: асоба — і калектыв. Ёсць і пракцыя на ўласна дырыжорскую дзейнасць: чароўныя скрыпічныя сола (прыгажосці гуку, кантылене Бушкова маглі б пазайздросціць самі скрыпкі Страдзівары) сцішваюць аркестравыя віхуры і мякка, але настойліва вядуць за сабой. А інтаныйныя сувязі паміж часткамі, уласцівае сімфанізму “зборанне” музычных тэм у фінале пераконваюць

дзесці за сцэнай і з’явіўся, бы той Дэд Мароз, толькі на трэці заклік публікі. А ў другім аддзяленні пасля Сюіты Яначка, калі ўсе чакалі “Чаплініану” нашага Вальтэра Мінацанавы з абычайнымі кадрамі кінастужак, раптоўна зламаўся прэктар. Таму відэашэраг на маніторы камп’ютара ўбачылі хіба гледачы першай паловы партэра. Сюрпрыз!

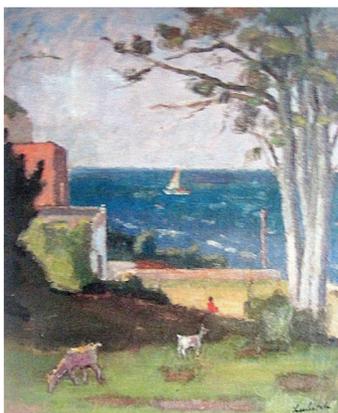
А між тым, “адкрышці” сезона працягваюцца. Дзень музыкі, які сёлета прыпадае на панядзелак, распачнецца сімфанічнай партытурай Вячаслава Кузняцова — аўтара балетаў “Вітаўт”, “Анастасія” і безлічы іншых твораў. У сэрду нас чакае юбілейная вечарына Дзяржаўнага камернага хору Беларусі на чале з Наталіяй Міхайлавай — “Без шчырмаюніі”. У чацвер — харавое свята “Нас яднае хор”, у пятніцу — сольнік народнага артыста Беларусі Ігара Алоўнікава з музыкай Шапэна. І так штодзень. Паралельна ў дзвюх залах.

К

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 7.)

Выкарыстоўваючы паніжэ “жывапісная лірыка”, я адразу ўзгадваю сучаснікаў Крэменя — Уламінка, Утрыло, пейзажыстаў-фавістаў, а таксама яго духоўных башкоў Пісаро, Курбэ, Сезана. І па звычцы акрэсліваю кола праблем: месца маленькага чалавека ў светабудове і прыродзе, шляхі і межы пазнання, амаль містычная роля прадметаў у інтэр’еры жыцця... У французскім жывапісе Парыжскай школы Крэмень, мабыць, часцей за іншых звяртаўся да гэтых “вечных” тэм, ніяк не прэтэндуючы на высокае месца “пад сонцам”. На выставе экспануюцца шкавыя, моцныя па жывапіснай пластыцы палотны: “Жаночы партрэт”, інтэр’ерны матыў “Куток на мансардзе” і тры наюрморты. Трохі адасоблены ад іх “Зімовы гарадскі пейзаж”, які мне паказаўся чужародным для Крэменя. Разумен, што, канешне ж, яму далёка да яго сябра юнацтва Суціна — мастака, які малайва свае палотны не фарбамі, а ўласнай крывёю. Але сваю нішу Крэмень знайшоў, а чужая яму была зусім не патрэбна.

Міхаіл (Мішэль) Кікоін, які нарадзіўся ў Гомелі, у пачатковы “парыжскі” перыяд творчасці знаходзіўся пад уплывам імпрэсіяністаў, і асабліва Пісаро. Потым галоўнымі арнірамі сталі Поль Сезан і Ван Гог, трохі арнізі — Рэмбрант. Невыпадкова Кікоін малое партрэ-

Восіп Любіч. “Пейзаж”.

ты і аўтапартрэты ў “рэмбрантаўскім” ключы, дзе яго палітра — гэта глыбокія, гарачыя тоны, сярод якіх вылучаецца вінна-чырвоны. Наогул, кікоінскі “шлях да сябе” быў складаны: у тыя гады парыжскае мастацкае жыццё вірвала рознымі кірункамі — ад кубізму да фавізму

і размаітага экспрэсіянізму, — і разабрацца ў гэтым ва ўсім было складана. Кікоін, праўда, даволі хутка знаходзіць сябе. Ён як бы структурна імпрэсіяністычную жывапісную тканіну, пазбягаючы пры гэтым утрыроўкі, якія была ўласціва ралікальным “левым”, — і, у той жа час, захоўваючы свежасць жывага, лёгкага, “паветранага” адчування. Мастак аддаваў перавагу парыжскім вуліцам, рытмам пірамідальных таполяў, вясковым краявідам Бургундыі, гарам Лазурнага берага, напоўненым гульнёй блакітных і ліловых тонаў у вичэрнім зыяніі.

Якраз пейзаж з гэтага цыкла і прадстаўлены ў экспазіцыі побач з цудоўным жыццярэасным партрэтам кніжнігі Мэй МакДугал і алоўкавым, амаль акадэмічным накідам “Ню”. На мой погляд, Кікоін быў мастаком сапраўды велікага лірычнага складу, які шаніў у рэальным жыцці спакой, сардэчнасць, святло простага чалавечага быцця. Нездарма буіны крытык Вальдэмар Жорж у 1950 годзе напісаў: “Кікоін заслужоўвае быць ўведзеным у ранг прыняццё жывапісу”. А ён ведаў, што казаў.

Урадженец Гродна Осіп Любіч у 23-гадовым узросце апынуўся ў Берліне, а потым перабраўся ў той самы “Вулэй”. Кола яго мастакоўскіх інтарэсаў даволі шырокае: фі-

гуратыўныя карціны, пейзажы, партрэты, наюрморты, алоўкавыя малюнкі, эстамп. Яму ўласцівыя шырокія мазкі, часам мяккія, экспрэсіўныя, размытыя па сілуэце, часам плаўныя, выразныя, музычныя — у залежнасці ад пейзажнага ці наюрмортнага матыва або чалавечай малды. Афорты і літаграфіі таксама чымсьці нагадваюць жывапіс сваімі “размытымі” вобразна-пластычнымі пошукамі.

Урадженец Віцебска і вучань Юдаля Пэна Восіп Цадкін быў не толькі выдатным скульптарам сусветнага ўзроўню, але і не палобным ні да каго графікам. У экспазіцыі мы бачым дзесцяў яго каліровых і чорна-белых літаграфій і адзін афорт. У гэтых творах Цадкіна-кубіста перамог паэт і музыкант: яго лірыка сэрца і кліч Антычнасці запатрабавалі жывога руху душы, вострай дынамікі і экспрэсіі, якія звычайна супраціўляюцца пурыйскай прыродзе кубізму. У яго творах дакладна і ўважліва выбудаваны кожны штырх, і пры гэтым захоўваецца ўнутраная эмацыянальнасць графічнага “гэсту”.

Роберт Генін нарадзіўся ў мястэчку Высокае (цяперашні Сенненскі раён). Ён — адзін з “беларускіх парыжанін”, які вярнуўся ў Савецкі Саюз і пачынаючы з 1936 года ства-

раў фрэскі для новай сацыялістычнай рэчаіснасці, але ў выніку нібы растварыўся ў паветры. У жніўні 1941 года, калі фашысты палыходзілі да Масквы, 57-гадовы хворы мастак скончыў жыццё самагубствам, прыняўшы велікую дозу морфію. Ніяшчасны лёс! Бурная біяграфія Геніна заслужоўвае таго, каб распавядаць пра яе ў кнігах або фільмах. Адэса, Вільня, Парыж, Мюнхен, астравы Балі і Ява, апошняя выстава ў Нью-Ёрку, нарэшце, Масква — такіх шляхі гэтага неардынарнага і шматаблічнага мастака.

На выставе экспануюцца цыкл з 11 літаграфій пад назвай “Жанчына на вайне” з прыватнай калекцыі Аляксея Радзівонава з Пешябургі — найбуйнейшага даследчыка жыцця і творчасці Геніна. Сімволіка, экспрэсіўнасць, гнуткасць ліній, рухавасць контураў, дэфармацыя фігур і праметаў — усё гэта скіравана на галоўнае: на ўзмацненне эмацыянальнага напружання гледача. Так мастак пабачыў велікую драму жанчын у перыяд Першай сусветнай вайны.

Але, канешне, найбольшы інтарэс у неадвольніцаў выставы выклікаюць яркія карціны смілаўчання Шраці Царфіна — непасрэднага земляка Хаіма Суціна. Праўда, у сталіцы Францыі ён апынуўся значна пазней за сваіх калег па Парыжскай школе — у сярэдзіне 1920-х. Але сапраўдным парыжанінам стаў даволі хутка, займеўшы папулярнасць найперш як мастак па тканінах для дамоў высокай мо-

Рэчыцкія вытокі

Кіраўнік культурна-дабрачыннага фонду “Рэчыцкае Адраджэнне” Уладзімір Пшэнцаў.

Зразумела, мацней за ўсё культурнае жыццё віруе ў буйных гарадах. Але і на перыферыі, дзе пльнь жыцця куды больш няспешная, часам здараюцца сапраўдныя мастацкія выбухі, з аглядак на якія даводзіцца існаваць усёй краіне. Такім месцам надзвычайнай творчай сілы даўно лічыцца Рэчыца. З палотнамі выдатных выхадцаў з гэтага краю можна пазнаёміцца на выставе “Рэчыцкае Адраджэнне. Праз 12 гадоў”, якая праходзіць у Музеі гісторыі горада Гомеля.

Настасся ПАНКРАТАВА, Мінск — Гомель — Мінск

У сярэдзіне 2000-х з’явіўся культурна-дабрачынны фонд “Рэчыцкае Адраджэнне”, дзейнасць якога скіравана на падтрымку ўнікальнай “культурнай выспы”. 12 гадоў таму фонд ініцыяваў правядзенне ў Паляўнічым доме Гомельскага палацава-паркавага ансамбля выставы “Рэальнае і ірэальнае ў творах рэчыцкіх мастакоў”.

Работа Васіля Пачыцкага.

За прамінулы з той пары час Паляўнічы домік ператварыўся ў асобную установу — Музей гісторыі горада Гомеля (падрабязней пра яе — у наступных нумарах “К”). Яго супрацоўнікі ніколі не выпускалі з поля зроку рэчыцкіх твораў, чые палотны паўплывалі на мастацкія працэсы ва ўсёй краіне. Яны падтрымліваюць сувязь з заснавальнікам і нязменным старшынёй культурна-дабрачыннага фонду Уладзімірам Пшэнцавым. Урэшце такое непарыўнае супрацоўніцтва вылілася ў заканамерны вынік: гамельчане ізноў могуць ацаніць разнастайныя ў жанравым і стыльвым вырашэнні работы, чые аўтары родам з Рэчыцы.

К

Паводле творчай ментальнасці людзей мастацтва ўмоўна можна падзяліць на дзве групы. Адны — вынаходнікі. Яны усё жыццё ў пошуку. За “аўтарскія правы” не трымаюцца, лёгка аддаюць свае напрацоўкі іншым — хай, маўляў, тыя даводзяць іх да ладу. А самі зноў кідаюцца ў прорву нязведанага. Для іх мяжа заўжды па гарызонце. Псіхалагічна яны скіраваныя не на вынік, а на працэс. Другія ж аднойчы знаходзяць сваю “залатую жылу” і далей засяроджваюцца на яе распрацоўцы. Для экалогіі культуры неабходны абодва згаданыя тыпы творцаў.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота аўтара

З ілюстрацый да вершаў Валянціны Паліканінай.

“Залатая жыла” Алены Карповіч

Мастак Алена Карповіч, чья выстава “Акварэльныя сны” праходзіць у выставачнай зале “Вільнюс”, на маю думку, належыць менавіта да аратых. Што цалкам лагічна, калі ведаць, што яе творчая спецыялізацыя — акварэль. Фармальная акварэль — графіка, сутнасна — жывапіс. Тут найвышэйшы пілатаж — гэта калі праз фарбу відаць фактуру паперы.

Зважаючы на згаданыя прычыны, талент акварэліста вельмі рэдкі. У Алены Карповіч такі талент ёсць. У гэтым няцяжка пераканацца, наведваўшы яе выставу. Эспэцыяльна складаюць ілюстрацыі да кнігі дзіцячых вершаў Валянціны Паліканінай “Ні к чэму быць адному”, аркушы з нізкі “Яблыныны год” і наюрморты з кветкамі.

Нібыта няма ў немудрагелістых акварэлях

“Францыя. Невер”.

А каб колер пры гэтым заставаўся насычаным і яркім, патрэбны трапныя як стрэл снайпера мазок. Дасягаецца дасканаласць шматгадовай практыкай і жорсткай самадyscyплінай. У гэтай прафесійнай намінацыі мастак адбудзецца толькі пры ўменні палпарадкоўваць натхненне тэхналогіі. Прычым акварэль не закрывае для тэхнічных эксперыментаў.

Алены Карповіч нічога асаблівага, але гледачы чамусьці стаяць ля іх падоўгу. Мяркую, таму што яны даюць людзям станоўчы зарад, настройваюць іх на добры лад. Гэтым карцінам хочацца ўпрыгожыць дзіцячы пакой, ды і даросламу час ад часу глядзець на іх карысна. Каб супакойваць нервы і калі-нікілі нагадаваць самому сабе, што ёсць жыццё і па-за

камп’ютарам, і ў жыцці гэтым грошы не адзіная каштоўнасць.

Алена Карповіч паспяховы мастак. Яе асноўны занятак — кніжная ілюстрацыя. Прычым спецыялізуецца яна на дзіцячых кнігах. Яе высокі прафесіяналізм і творчы почырк, які лёгка пазнаецца, запатрабаваны на мастацкім рынку і ў выдавецкай справе. Супрацоўнічае з многімі выдавецтвамі Беларусі і Расіі. Шкаваць да яе творчай маюць і вядомыя галерэі Беларусі і замежжа, а таксама прыватныя калекцыянеры.

Для фаната сучаснага мастацтва стылістыка яе ілюстрацый падалася б кансерватыўнай. Так нашы мастакі працавалі яшчэ ў 1950-я гады, калі пра іншыя мастацтва мала хто здагалваўся, а інструментарый склаўся з алоўка і пензіля. У работах спадарыні Алены няма нічога ад камп’ютарнай анімацыі, яе не

вабляць багатыя фактуры і складаныя кампазіцыйныя пабудовы. Ніякіх спецыяльных эфектаў дзеля ўражання глядацкай увагі! Алена Карповіч малюе як бачыць і даводзіць сваёй творчасцю, што сапраўдную прыгажосць можна перадаць праз самую простую рэчы і з’явы, распаўсюджаючы пра іх прастай і зразумелай мастацкай мовай.

Выстава, пра якую ідзе гаворка, служыць, акрамя ўсяго, рэкламай канкрэтнай кнігі. І ў гэтым сэнсе вельмі пасуе галерэя “Вільнюс”, якая з’яўляецца структурным падраздзяленнем гарадской бібліятэкі № 18. Дарэчы, гэта адна з першых у сталіцы бібліятэк, дзе чытачам у свой час у дадатак да звычайных паслуг прадставілі магчымасць пазнаёміцца з сучасным выяўленчым мастацтвам. Выставы тут ладзяцца рэгулярна. А тыя з іх, што даваліся пасабчыц мне, былі б дарэчнымі і ў экспазіцыйных залах цэнтра сталіцы. Адзіны недахоп галерэі звязаны хіба з тым, што туды цяжкава-дабірацца. Так што ў асноўным яе наведваюць чытачы бібліятэкі ды, мабыць, жыхары наваколля. Мяркую, што выстава твораў Алены Карповіч стала для іх добрым падарункам, даўшы магчымасць пабачыць сапраўднае мастацтва.

К

Вялікі шанец для

Жыццё дыктуе тэмы. Год малой радзімы — цудоўная нагода для гаворкі пра будучыню рэгіёнаў і аналізу сітуацыі на культурнай ніве краіны. Якой быць вёсцы ў XXI стагоддзі? Ці быць ёй увогуле? Па пэўных прагнозах нейтаймоўнай аптымізацыі, на беларускай прасторы застануцца неўзабаве толькі аграгарадкі.

Але крыніца жывіць мора, і аўтэнтыка з’яўляецца неацэнным скарбам не толькі ў дачыненні да спеваў ды танцаў. Аўтэнтычная вёска нараджае аўтэнтныя кадры ды ідэі. Прынамсі, так павінна быць. А як ёсць насамрэч? Ці вялікі яшчэ запас трываласці ў рэгіянальнай культуры? Ці навучылася яна дыктаваць гарадам свае ўмовы? Мы пастараліся пашукаць адказы на гэтыя пытанні з дапамогай дасведчанага спецыяліста Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Яўген РАГІН / Фота Ганны ШАРКО

— Наталля Іванаўна, у чым на сёння прыярытэты вашай работы ў Міністэрстве культуры?

— Яны ў нас не першы год вызначаны Дзяржаўнай праграмай “Культура Беларусі”, якая дзейнічае да 2020 года. Так, нейкія карэктывы тут — непазбежныя. Апошні яскравы прыклад: нядаўняе даручэнне Кіраўніка дзяржавы па наладжванні інструментаў і аднаўленні іх вытворчасці ў Беларусі. У адпаведнасці з гэтым у дзейную Дзяржпраграму рыхтуюцца дапаўненні.

— І усё ж: якое пытанне развіцця рэгіянальнай культуры — самае для вас хваляе?

— Неаспрэчна, гэта кадры. З іх падрыхтоўкай сістэма выбудавана. А вось з замацаваннем спецыялістаў час ад часу ўзнікаюць праблемы. Зразумела, што ўсё тут залежыць ад мясцовых улад. Малады чалавек застанеца на першым месцы працы і пасля адпрацоўкі толькі тады, калі адчуе, што ён спецыяліст — паспяхова ды запатрабаваны. Паглядзіце, сетка ўстановаў культуры захавалася, умовы для самарэалізацыі ў наяўнасці. Патрэбна толькі жыллё і годная аплата працы. Так, шмат можна казаць пра недастаткова эфектыўную прафарыентацыйную дзейнасць, пра тое, што не ўсе практыкі сталі мэтавікамі-завочнікамі. А ёсць населеныя пункты, дзе моладзі зусім вобмаль. Значыць, стаўку там непазбежна трэба рабіць на маладых спецыялістаў, якія нарадзіліся ў іншых раёнах ды абласцях. І тут, паўтараю, належныя ўмовы для іх павінны ствараць на месцах... Я

аднойчы наведала адзін з невялічкіх памежных раёнаў, пабывала ва ўстановах культуры, потым папрысутнічала на пасяджэнні райвыканкама, дзе справаздачу трымала мясцовая культура. Кіраўнік раёна літаральна абрынуўся на яе з крытыкай. Я, пабачыўшы з якім энтузіязмам працуюць работнікі культуры гэтага не вельмі заможнага ў фінансавым плане раёна, не магла не заступіцца. Спецыялістаў трэба падтрымліваць.

— Не раз пераконваўся: калі ў аддзела поўнае разуменне з кіраўніцтвам раёна, дык і праблемныя пытанні там пераўтвараюцца ў рабочыя і вырашаюцца спакойна, без нерваў... Вы часта наведваеце ўстановы культуры ў рэгіёнах. Што вас апошнім часам прыемна здзівіла?

— Тое, што ў Год малой радзімы ўзнікла вельмі шмат арыгінальных мерапрыемстваў, скіраваных на ўшанаванне тых мясцін, дзе людзі нарадзіліся і працуюць. Відаць, сама зямля Бацькаўшчыны натхняе творцаў на самыя адмысловыя ідэі і ўсяляк спрыяе іх рэалізацыі.

— Давайце канкрэтныя прыклады назавём.

— Я не столькі пра падзеі, колькі — пра выбітныя асоб. Вельмі ўзрушыла, напрыклад, тое, што генеральны дырэктар фірмы “Марка” Мікалай Мартынаў дапамог фінансава адкрыць у Дуброўне музей. Урачыстасць адбылася падчас міжнароднага фестывалю песні і музыкі “Дняпроўскія галасы ў Дуброўне”. Пагадзіцеся, гэта ўчынак!

— Усё правільна. Адна справа — шмат гаварыць

пра Год малой радзімы. Зусім іншая — рабіць для яе штосьці канкрэтнае.

— Спонсары (а дакладней, землякі з шырокай душой) знаходзяцца падчас такіх мерапрыемстваў і ў іншых раёнах. І ўвогуле, такое стаўленне да роднай зямлі ды землякоў — асноўная прыкмета Года малой радзімы.

Пытанне з рэгіёнаў:

Пачнём з таго, якое мне неаднаразова даводзілася чуць ад работнікаў культуры з розных раёнаў. Развіццё народнай творчасці цяжка ўявіць без фалькларыстаў. А іх, адукаваных ды дасведчаных, хранічна не стае. Як і харэографію. Ці ёсць выйсце з сітуацыі?

— Паўтараю: галоўная праблема ў тым, што на месцах не могуць ці не хочуць замацаваць маладых спецыялістаў. Усе заяўкі раёнаў нашы наву-

З замацаваннем спецыялістаў час ад часу ўзнікаюць праблемы. Зразумела, што ўсё тут залежыць ад мясцовых улад. Малады чалавек застанеца на першым месцы працы і пасля адпрацоўкі толькі тады, калі адчуе, што ён, як спецыяліст, — паспяхова ды запатрабаваны.

чальныя ўстановы задавальняюць.

Пытанне з рэгіёнаў

Дырэктар Лідскага на лаца культуры Ірына Тур: “Сёння вельмі адчувальны недахоп гукарэжысёраў. Звычайна гэтыя абавязкі ў буйных дамах культуры выконваюць акампаніятары. Але сучасная музычная апаратура патрабуе прафесійных падыходаў”.

— Трэба вывучыць патрэбу ў такіх кадрах. Калі

яна вострая, гукарэжысёраў, натуральна, трэба рыхтаваць і перападрыхтоўваць. Без якаснага гука няма якаснага мерапрыемства.

— Які паказчык дзейнасці ўстановы культуры вы лічыце найважнейшым?

— На мой погляд, асноўны паказчык, што характарызуе запатрабаванасць установы і якасць яе культурных паслуг, — гэта наведваемасць устаноў. Калі

казаць пра агульнарэспубліканскі паказчык, дык у нас у параўнанні з леташнім ідзе за паўгоддзе прырост — і па бібліятэках, і па музеях, і па клубах. Да прыкладу, у бібліятэках сёння змагаюцца літаральна за кожнага віртуальнага чытача. Кожны бібліятэчны сайт, нават прыналежны сельскай бібліятэцы, павінен мець сістэму адпаведнага ўліку.

Пытанне з рэгіёнаў

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бярозаўскага райвыканкама Таццяна Кавалёк:

“Група на аплаце працы для музейных устаноў павялічваецца толькі пры вялікай колькасці музейных экспанатаў і наведвальнікаў. А што калі музей — невялікі і належнай колькасці наведванняў не мае па дэмаграфічных прычынах?”

— Падзяляю занепакоенасць калегі. У свой час мы прапаноўвалі Міністэрству працы ўвогуле адмовіцца ад такіх паказчыкаў і адносіць музеі да пэўнай групы на аплаце працы ў адпаведнасці з іх статусам “рэспубліканскі”, “абласны”, “раённы”. Пытанне вырашаецца, і я спадзяюся, што наша меркаванне будзе ўлічана.

— Вернемся да камп’ютарызацыі. Далёка не ўсе кіраўнікі бібліятэк могуць пахваліцца наяўнасцю інтэрнэту.

— Шкада, але так. Магу нават канкрэтныя рэгіёны назваць, дзе камп’ютарызацыя — амаль стопрэцэнтная, а выхад у сеціва няма. Уявіце карцінку: у бібліятэцы камп’ютарная тэхніка сімпатычнымі ручнічкамі пакрыта-ўпрыгожана, аднак ёю ніхто з чытачоў не карыстаецца!

— Вы бераце ўдзел ці не ва ўсіх фестывалях, што ладзяцца ў краіне. На ваш погляд, дзе мы ў фестывальным руху не дапрацоўваем?

— Фестывалі на месцах часта сумяшчаюцца са святамі горада. Пры гэтым работнікі культуры хочуць паказаць літаральна ўсё, што маюць у творчым багажы. Мо ў гэтым вытокі пэўнага эклектызму? Вельмі люблю і шаную Віцебшчыну і лічу яе неаспрэчным лідарам рэспубліканскага фестывальнага руху, але выступленні мажарэтак сталі ці не абавязковымі падчас любога фестывалю тэматыкі! Дык мо нам

Малой радзімы

На пытанні журналіста “К” і нашых чытачоў з рэгіёнаў адказвае намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ

варта адзіяляць гарадскія святы з урачыстымі шэсцямі ад, так бы мовіць, вузказанравых сцэнарных ходоў фестывальных мерапрыемстваў?

— Якім чынам доўжыцца сёлета аптымізацыя?

— Асноўнае скарачэнне сеткі рэгіянальных устаноў культуры адбылося тры гады таму. Цяпер фіксуем яе стабілізацыю. Не зачыняем, скажам, бібліятэку, а перафарматоўваем яе ў клуб-бібліятэку. Надзвычай важнае пы-

застаецца вельмі адкрытым. Чаму Гродзеншчына і Брэстчына, скажам, у гэтым кірунку шчыруюць, а астатнія вобласці — не вельмі?

— Безумоўна, такія практычна-навукальныя заняткі і практыкумы трэба працягваць. Назапашаны вопыт спецыялістаў з той жа Гродзеншчыны быў вельмі карысны калегам.

Пытанне з рэгіёнаў
Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, куль-

турт павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў, і стаў структурай Універсітэта культуры і мастацтваў. Адзін з аддзелаў Інстытута культуры перайшоў у склад Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур і стаў называцца аддзелам метадычнага забеспячэння дзейнасці клубных арганізацый і прафесійнай творчасці. Калі згадаць яшчэ і Рэспубліканскі савет па пытаннях клубнай дзейнасці і народнай творчасці, дык вельмі лёгка заблытацца ў гэтых хітраспльценнях. Новаўвядзенні даюць плён?

— Некалькі гадоў таму было пасяджэнне калегіі Міністэрства культуры, прысвечанае дзейнасці абласных і раённых метадычных цэнтраў. Аналагічнай рэспубліканскай структуры не было. Вырашылі адкрыць яе ў Рэспубліканскім цэн-

спубліканскага ўзроўню няма. Ёсць спаборніцтва на найлепшае абслугоўванне сельскага насельніцтва з намінацыямі для ўсіх відаў устаноў культуры. Мы думаем яго перафарматаваць. За кошт вызваленых сродкаў што-сьці больш важнае можна прыдумаць і для клубных устаноў. Цудоўна разумею, што такая матывацыя патрэбна творцам як паветра.

Пытанне з рэгіёнаў:
Загадчык аддзела маркетынгу Дубровенскай раённай бібліятэкі Надзея Дударова:

“Бытуе меркаванне, што з-за развіцця інфармацыйных тэхналогій чытацкая цікавасць да бібліятэк зніжаецца. Мы робім усё для таго, каб гэтага не адбылося. А якія захады ў тым кірунку ажыццяўляе Міністэрства культуры?”

Выступленні мажарэтак сталі ці не абавязковымі падчас любога фэсту. Дык мо нам варта раздзяляць гарадскія святы з урачыстымі шэсцямі ад, так бы мовіць, вузказанравых сцэнарных ходоў фестывальных мерапрыемстваў?

тры нацыянальных культур (адзіная клубная ўстанова рэспубліканскага падпарадкавання). Структура набірае сілы, умацнілася добрымі спецыялістамі, мае шэраг цікавых напрацовак для будучых метадычных выданняў. І працуе яна ў звязцы са згаданым вамі Рэспубліканскім саветам, які на грамадскіх пачатках таксама шмат чаго робіць для краіны.

— Ёсць рэспубліканскі конкурс “Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры”. А вось конкурсы для клубных устаноў, аўтаклубаў адсутнічаюць. У выніку клубнікі не маюць матывацыі для выніковай працы. Калі сітуацыя зменіцца?

— І музеі нашы могуць паспаборнічаць раз у тры гады на сваім форуме (у наступным годзе ён пройдзе ў Брэсце). Для клубнікаў конкурсу рэ-

выпадку застаецца толькі два чалавекі... Не думаю, што бліжэйшым часам тут чакаюцца нейкія змены.

Пытанне з рэгіёнаў:
Некалькі метадыстаў з розных абласцей задаюць прыблізна аднолькавыя пытанні. Рэч у тым, што і па сёння не вызначана, колькі гадзін павінны займацца дзеці ў клубных фарміраваннях. Пры правярцы іх прыраўноўваюць да гурткоў у сферы адукацыі...

— Так, здараюцца прыкрыя выпадкі, калі работнікаў культуры імкнуцца абвінаваціць ва ўсіх грахах. І тады работнікі павінны аргументавана тлумачыць правяральнікам, што ў нас працэс заняткаў з дзецьмі — не адукацыйны, а творчы. Колькасць гадзін навучання тут нават і не плануецца вызначаць. Словам, галоўная прычына многіх нашых праблем — адсутнасць інфармаванасці.

І яшчэ адно распаўсюджанае пытанне. Незразумелая сітуацыя са змешанымі ўстановамі культуры. Няма тут размежавання па нарматыўных дакументах. Возьмем, да прыкладу, клуб-бібліятэку. У яго па вызначэнні не можа быць кніжнага фонду. Але кні-

Работнікі культуры павінны аргументавана тлумачыць правяральнікам, што ў нас працэс заняткаў з дзецьмі не адукацыйны, а творчы. Колькасць гадзін навучання тут нават і не плануецца вызначаць. Словам, прычына ўсіх бед — адсутнасць інфармаванасці.

гавыдачай (!) ён павінен займацца.

— Кніжны фонд павінен быць і ў клубе-бібліятэцы. У дадзеным выпадку, па ўсім відаць, няправільна арганізавана праца. У статуте такой змешанай установы павінны быць прапісаны два кірункі працы.

— Даводзіцца часта чуць, што раённым дамам рамёстваў не стае грошай

на арганізацыю навукова-экспедыцыйнай дзейнасці. Пра грошы мы ўжо дастаткова пагаварылі. Якой вам бачыцца будучыня такіх устаноў культуры?

— Летась мы выпусцілі зборнік пра заслужаныя аматарскія калектывы краіны. Водгукі ў раёнах — цудоўныя. А наступны праект — выданне прэзентацыйнага зборніка пра нашых народных майстроў. Іх уганараваных званнем, у нас — 110. Няма сумневу, што будучыня дамоў рамёстваў — і за практычнай дзейнасцю па захаванні пераемнасці і традыцыі, і за дзейнасцю навуковай: па выяўленні новых носбітаў, па адраджэнні промыслаў. Лічу, што сетка раённых дамоў рамёстваў і створана ў нас даўно і з вялікім стараннем — як раз тое, чым можна ганарыцца.

— Які рэгіянальны брэнд вы лічыце найбольш паспяховым у плане яго развіцця? Слуцкі пояс, неглубокі ручнік ці гарадзянскую кераміку?

— Кожная з гэтых рэчаў — і брэнд (не рэгіянальны, а нацыянальны), і яскравы доказ таму, наколькі таленавіты беларускі народ. А яшчэ мы днямі абвясцілі конкурс на найлепшы сімвал Года малой радзімы, палажэнне публікуецца на сайце Міністэрства. Цікава, ці стануць элементам сімвала згаданыя вамі брэнды?

— Самае важнае пытанне для мяне — “Як захаваць вёску?” На ўласныя вочы бачыў, як счазалі

Вельмі ўзрушыла тое, што генеральны дырэктар фірмы “Марка” Мікалай Мартынаў дапамог фінансава адкрыць у Дуброўне музей. Пагадзіцеся — гэта ўчынак!

танне — умацаванне матэрыяльнай базы нашых мабільных устаноў. Для іх, мякка кажучы, не самы лепшы транспарт у многіх раёнах выкарыстоўваецца.

— Мне ці не падчас кожнай камандзіроўкі скардзяцца, што не стае грошай на бензін, гуму для грошай, а самі машыны — пастаянна на рамонце. Атрымліваецца, узмку бібліёбусаў і аўтаклубаў у пэўных аддаленых вёсках не дачакацца — што ніяк не спрыяе ўмацаванню асветніцтва на малой радзіме.

— Для вырашэння пытання неабходна выкарыстаць усе наяўныя рэзервы: ад спонсарскай дапамогі да пазабюджэтных сродкаў. Мы павінны імкнуцца, каб доступ да культурных паслуг быў роўны як для гарадскога насельніцтва, так і для жыхароў нават самай маленькай вёсачкі. Інакш падманем чаканні людзей.

— Дзе ўзяць грошы? Калісьці мне пашанцавала трапіць на заняткі па здабычы, так бы мовіць, еўрасаюзаўскіх грошай. Запрашаліся туды работнікі культуры ўсіх раёнаў. Прысутнічала ж меней за дзясятка. Астатнія пашкадавалі грошай на камандзіровачныя выдаткі! Так што пытанне фандрайзінгу для большасці раёнаў

туры і па справах моладзі Бярозаўскага райвыканкама Тацяна Кавалёк:

“У міністэрскім палажэнні аб прысваенні катэгорыі бібліятэкарам гаворка вядзецца аб прафесійнай адукацыі і стажы работы. Педагагічная адукацыя не ўлічваецца. А калі бібліятэкарам працуе колішні настаўнік? Ведаю, што такіх шмат не толькі ў нашым раёне. Працуюць цудоўна, але першую катэгорыю атрымаць не могуць. Як ўлічваць гэтую акалічнасць?”

— Не міністэрскія палажэнні рэгламентуюць парадак прысваення катэгорыі, а пастановы Міністэрства працы. Як правіла, атэстацыйная камісія па прысваенні катэгорыі, да кожнага выпадку падыходзіць індывідуальна, а кваліфікацыйны даведнік служачага мае рэкамендацыйны характар. Калі былы педагог мае вялікі стаж і жаданне працаваць бібліятэкарам, не думаю, што члены атэстацыйнай камісіі будуць супраць першай катэгорыі.

— Наталля Іванаўна, вы казалі, што сістэма падрыхтоўкі кадраў у нас выбудавана. Хацеў бы для сябе высветліць вось што. Інстытут культуры Беларусі пераўтварыўся ў Інсты-

два аграгарадкі на Віцебшчыне і Магілёўшчыне — па той прычыне, што абанкруціліся мясцовыя сельгаспрадпрыемствы.

— Нездарма Год малой радзімы працягнуты ў нас да 2020 года. Пераканана, што вырашэнню закранутага вамі пытання будзе нададзена самая сур’ёзная дзяржаўная ўвага.

На міжнародным фестывалі этнакультурных традыцый “Кліч Палесся”, які ладзіўся мінулай суботай у аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна, на дваіх ганаровых палешукоў стала болей. Гэтае званне атрымалі кіраўнік заслужанага калектыву “Выцінанка” Пётр Астапчук і байдарыст, алімпійскі чэмпіён Раман Петрушэнка, які нарадзіўся ў Калінкавічах.

Яўген РАГІН

Пра аднаго з гэтых герояў нам распавёў начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі **Сталінскага** райвыканкама Васіль Заруба. Аказваецца, кіраўнік “Выцінанкі” працуе ў гарадскім доме культуры ажно з 1977 года! У 1981-м прыдумаў калектыву, які стаў легендарным. У яго рэпертуары ў асноўным — мясцовы музычны фальклор.

Чаму менавіта “Выцінанка”? Бо менавіта яе нагадваюць мудрагелістыя карункі мелодый ансамбля, які славіцца тонкай прапрацоўкай усіх нюансаў. Справа ў тым, што Пётр Астапчук — не толькі таленавіты кампазітар, але і адмысловы аранжыроўшчык. Да ўсяго, ён займаецца яшчэ і пастаноўкамі палескіх абрадаў. Словам, “Выцінанцы” заўжды ёсць што паказаць дый на ўздым яна лёгкая: паспела пабываць з гастроямі ў Літве, Швецыі, Германіі, Італіі, Украіне, Алжыры, Францыі, Казахстане, Расіі.

Карацей кажучы, Пётр Астапчук — сапраўдны паляшук: артыстычны, упэўнены, таленавіты ў любой праяве ўласнай дзейнасці. Ніхто не сумняецца, што ганаровае званне ён атрымаў заслужана.

А вось што нам піша метадыст бібліятэчнага маркетынгу **Смаргонскай** раённай бібліятэкі Аксана Мамай: “Мы правялі ў раёне конкурс “Літаратурнае меню для бібліягурмана”. Хацелі выявіць новыя ідэі, нетрадыцыйныя формы і метады бібліятэчнай работы і пры дапамозе кнігі пазнаёміць чытачоў з рэцэптамі нацыянальных, старажытных і сучасных, страў. І не толькі з рэцэптамі, але і з прыгатаванымі далікатэсамі. Самыя руплівыя і крэатыўныя бібліятэкары былі ўзнагароджаны. Першынства было за супрацоўнікамі філіяла гарадской дзіцячай установы. Яны нават прапанавалі цэлае меню для кавярні “Казка” і навучылі варыць кашу з сякеры. Другое месца — за філіялам гарадской бібліятэкі № 3. Тут

Што куплялі на савецкую траячку?

падрыхтавалі Карту він і электронную прэзентацыю паводле твораў, дзе задваліся гэтыя напоі. Філіял гарадской бібліятэкі № 2 заняў трэцяе месца за “смачную” прэзентацыю кнігі беларускага гісторыка, археолага, краязнаўцы Канстанціна Тышкевіча “Вілія і яе берагі”. Прыз глядацкіх сімпатый прысуджаны **Смаргонскай** райбібліятэцы за інсцэніроўку байкі Івана Крылова “Дзям’янава юшка”.

Грыбное свята прайшло ў **Крэіванцах Ашмянскага** раёна. Аліна Санюк піша, што на фэсце можна было пакаштаваць саянку, піражкі і бліны з грыбамі.

Ў **Іўеўскі** раён — не менш грыбны. Загадчык аддзела народнай творчасці мясцовага цэнтра культуры і вольнага часу Лілія Кішкель распавяла, што ў гарадскім пасёлку **Юрацішкі** праведзена свята “Грыбная феерыя”. Яго апагеем стаў

На здымках:

- 1 Грыбны парад у Юрацішках.
- 2 Кракоўка: настальгія — не хвароба.
- 3 Мастак Аляксей Багустаў падпісвае свае кніжкі для мастоўскіх чытачоў.
- 4 Смачны ў Малышычах Цар-хлеб!

раённы конкурс “Грыбны парад”. Канкурсанты дэманстравалі грыбныя карнавальныя касцюмы, афармлялі кошыкі грыбнікоў, частавалі гасцей стравамі з лясных дароў. З канцэртнымі праграмамі выступілі і суседзі: творчыя калектывы **Карэліцкага і Воранаўскага** раёнаў.

На **Карэліччыне** ўжо паспелі адзначыць і свята хлеба. Супрацоўнік аддзела метадычнай работы мясцовага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці **Вікторыя Касцюк** паведамляе: “Мерапрыемства “Цар-хлеб” арганізавалі ў **Малышычах**. Можна было пачаставацца пірагамі, сушкамі, чаем з самавара. Найлепшы хлебны каравай слякла **Вольга Кузьміч**. Аўтарам самага смачнага кулінарнага вырабу стала **Наталля Гіз**”.

Ёсць на **Ашмяншчыне** аграгарадок **Кракоўка**, дзе ў клубнай установе мастацкім кіраўніком працуе **Святлана Ганусевіч**. Яна і распавяла пра рэтра-вечарынку “Наперад у вясёлае мінулае”, прысвечаную вялікай музычнай (і не толькі) эпосе 1960 — 1990-х. Арганізатары імпрэзы імкнуліся давесці, што настальгія — не хвароба. Адным з самых цікавых момантаў вечарынак, па меркаванні аўтара, стала бліц-апытанне “Што можна было купіць у 1980-я, калі ў кішэні — 3 рублі?” Асабіста я памятаю, што за гэтую суму ты мог дабрацца з Гомеля да Рыгі, і заўважце — у мяккім купэ... Папулярнасцю карыстаўся і конкурс “Адгадай фільм”. Цяжка ўявіць, што лепшым гайдаеўскім камедыям — паўвека і больш, бо

глядзяцца яны па-ранейшаму “на ўра!” Нямала ўвагі прыцягнула і выстава музычнай апаратуры “вельмі мінулых” гадоў, экспанаты для якой не пашкадаваў **Валерый Пячкоўскі** — мясцовы музыкант, які зарабляў у свой час на арганізацыі высяляю.

Мы шмат разоў пісалі пра бібліякараван з **Мастоўшчыны**. Гэтым разам ён рушыў у вандроўку пад дэвізам “Кнігі будуць Масгы”. Маршрут праклала мясцовая раённая бібліятэка. Пра этапы кніжнага шляху нам паведамляе метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу згаданай установы **Вольга Коршун**: “На “**Востраве “Фарбы”** чытачоў чакала сустрэча з мастаком **Аляксеем Багуставым**, прафесарам **Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы (у Мастах Аляксей Паўлавіч Калісцкі працаваў выкладчыкам, а потым — дырэктарам ДШМ)**. Потым быў “**Праліў “Літара”**. Тут адбылася сустрэча з прадстаўнікамі **Выдавецкага дома “Звязда”**, якім кіруе наш зямляк **Павел Сухарукаў**. На сустрэчу прыехалі таксама пісьменнікі **Уладзімір Мазго, Алена Мальчэўская, Дзмітрый Шулюк**. У “**Бухце “Таленты”** ўсіх чакаў вечар паэзіі. **Вандроўка завяршылася на “Выспе “Бібліятэка”**. Тут адбылася прэзентацыя падворкаў “**Штурманы кніжных мораў”**. **Гудзевіцкая сельская бібліятэка — цэнтр нацыянальнай культуры і Стралецкая сельская бібліятэка прапанавалі сустрэчу з героямі казкі Аляксея Талстога “Залаты ключык, або Прыгоды Бураціна”**. **Пескаўская**

Свята адбудзецца сёння. На яго запрашаюцца дзіцячыя і дарослыя фальклорныя калектывы, асобныя выканаўцы народнай музыкі і танцаў, майстры народнай творчасці. Асноўная дэя — абрад Багач, прымеркаваны да заканчэння збору ўраджаю (“у кожнага ўсяго багата”) і да першага запальвання хатняга агменю — васковай свечкі ў лубцы з жытам, якую ставяць на покуць і захоўваюць цягам года.

і **Струбніцкая сельская бібліятэка пазнаёмілі гасцей з гісторыяй узнікнення традыцыйнай беларускай цацкі**. Дзед **Міхед** і бабуля **Гануля** паказалі саламяных конікаў, дрэвы-свістулькі, лялькі з тканіны, саломы, дрэва і паперы, саламянага навука, дамавіка з беларускага лёну, а таксама распаўялі пра іх значэнне ды выкарыстанне ў сямейных і календарных абрадах. На астатніх падворках частавалі нацыянальнымі стравамі, прапанавалі кніжныя выставы і квэст-прыгоды”. Цудоўны прыклад паўнацэннага праекта, абмежаванага сцэнамі адной установы культуры пры ўдзеле літаральна ўсіх бібліятэк раёна! У дадзеным выпадку гэта — магучая крэатыўная сіла. Не магу не схіліць галаву перад такой маштабнасцю.

Вы любіце прайсціся на хадулях? Калі так, трэба выпраўляцца ў **Ганцавіцкі** раённы дом рамёстваў. Пра тамтэйшыя — і таксама буйныя — праект “Свае” я пісаў у папярэднім нумары “К”. А цяпер кіраўнік згаданай установы **Маргарыта Саланевіч** анансуюць толькі адзін складнік “Сваіх” — раённае свята народнай творчасці і рамёстваў “Багач”. Мерапрыемства прымеркавана да Года малой радзімы. Мэта — падтрымка, актуалізацыя і папулярнавацыя нашай рэгіянальнай і лакальнай традыцыйнай спадчыны. **Маргарыта Саланевіч** пераканана: “Менавіта ад нас залежыць захаванне ўнікальнага асяроддзя традыцыйнай культуры, якая з’яўляецца нацыянальным набыткам, даўно страчаным многімі еўрапейскімі народамі з-за наступу навукова-тэхнічнага прагрэсу. Традыцыйная народная творчасць — не толькі гістарычны скарб, але і жывая з’ява сённяшніх дзён. Ёй можна ганарыцца, але неабходна і прымаць меры на яе адраджэнні і зберажэнні”.

Лічыцца, што яна прыносіць у дом багацце і шчасце. Чаго і вам зычу.

Суаўтар хіта гурта “J:морс” пра “вислоухую принцессу” Барыс ШТЭРН ужо 15 гадоў як пакінуў Беларусь. Пакінуў у “рангу” легендарнага мінскага ды-джэя, амаль культавага альтэрнатыўнага музыканта і прыкметнага паэта-песенніка (мелодыі ён, дарэчы, таксама складаў і складае). Але з’ехаў, не абарваўшы ліны, якія паранейшаму звязваюць яго з радзімай. Можа, яны сталі трохі танчэйшымі, але ніткамі іх дакладна не назавеш.

Алег КЛІМАЎ

ДВАНАЦЦАЦЬ (НЕ ФІЛЬМ)

— Больш няма ў каго спытаць, таму спытаю ў цябе. Раслумач мне дзікую папулярнасць першых альбомаў гурта “J:морс”. Няўжо дастаткова было несці розную абракадабру і мець прыкметны шнар на твары, каб “ветраныя” паненкі млелі ад тваёй музыкі? (Асабіста я, дзеля справядлівасці, у тэкстах апошніх рэлізаў гэтай каманды знаходжу значна больш выразнага сэнсу).

— Ха-ха-ха! Вядома, шнары і абракадабры было недастаткова. Хаця, мне здаецца, што і гэта спрацавала: не ва ўсіх такая запамінальная знешнасць, як у лідара гурта Уладзіміра Пугача. Наогул, ён унікальны — я ў гэтым цалкам упэўнены. Ён змог прамаўляць на мове эмоцый і стаць голасам соцень тысяч людзей. Вершы і музыка Пугача — гэта вельмі тонкія рэчы, якія ты можаш не разумець праз свой натуральны прафесійны цынізм. Я — трохі меншы цынік. Апошнія кружэлкі гурта мне таксама, між іншым, падабаюцца мацней. Ды там і песень маіх больш... І, ведаеш, Пугач — чалавек, песні якога спяваюць мае дзеці. Для мяне гэта паказальны момант. “Морсы” граюць у нас у машыне, і мы падпяваем ім усім сямействам!

— А як адбылося тваё знаёмства з гэтым калектывам?

— Вова і другі стваральнік гурта Арцём Лядоўскі вучыліся на юрыдычным факультэце, я — у школе журналістыкі. Некаторыя заняткі ў нас праходзілі ў адных памяшканнях. Мне было цікава назіраць за гэтымі хлопцамі. І ў гурце, на той момант яшчэ студэнцкім, адразу было відаць, у каго якая роля. Прытым, што яны абодва былі лідарамі. Потым яны з’ездзілі на нейкі студэнцка-юрыдычны чэмпіянат у ЗША, а мне прапанавалі зманціраваць ім фільм, што я і зрабіў. Гэта значыць, напісаў тэкст і з мантажорам склаў маленькае кіно. Так і па-

знаёмліся. Аднойчы, даведаўшыся, што я займаюся музыкай, Валодзя і Арцём прапанавалі мне паслухаць іх песні. І неўзабаве распачалося маё супрацоўніцтва з імі, якое трывае і дасюль. Цяпер шмат кампазіцый знаходзяцца ў працы.

— А ў багажы якіх яшчэ выканаўцаў ёсць кампазіцыі на твае вершы?

— Больш за ўсё песень мы напісалі разам з Пятром Прывіным — гэта такі маскоўска-гэль-авіўскі кампазітар і спявак. Пачыналі са смешнай музыкі — без асаблівай стылістыкі, ну

працуем — нешта пайшло не так. Хаця праект гэты мне падабаецца дагэтуль.

— Твой напарнік па праекце “Ліберзон і Штерн” сёння грае ў рэспектабельным, хаця і вар’яцкім гурце “Кассіопея”. Ці падтрымліваеш з ім зносіны?

— Будзеш смяяцца — некалькі тыдняў таму я напісаў для яго тэкст. Саша Ліберзон неяк сказаў, што “завіс” трэк, тэксту няма. Даслаў мне “дэмку”, я напісаў словы і адправіў. Але Саша ўжо да таго часу сам усё зрабіў. Вось, смяешся... Але я не моцна знерваваў-

— Гэта вялікая свяшчэнная карова. Нават з улікам татальнага інтэрнэту і мабільнікаў у нас слухаюць эфір. У кожнага ёсць любімая станцыя. У мяне ўвесь час працуе радыё KAN 88 FM — гэта проста крута! Там вельмі тонкі змяшаны фармат: ізраільскі рэпертуар чаргуецца з міжнародным. Можна пачуць шмат цікавага, а галоўнае — гэта такое як бы “слоўнае” радыё. Там шмат словаў.

Руская станцыя, на якой я працаваў, — “Першае радыё” — класічная FM-

мяне і ў планах “гэліка” не было, але я ўжо 12 гадоў працую на 9 канале. І гэта сапраўды нешта! Пастаянны адрэналін, навіны 24 гадзіны ў суткі. І проста цудоўныя людзі вакол. Камфорней з пункту гледжання працы мне было толькі ў Мінску на Першым музычным канале. Але і тут нерэальна крута.

— Якім сваім тэлевізійным матэрыялам ганарышся больш за ўсё?

— Мне ўсё падабаецца ў працэсе. Потым я разумею, што вось тут і тут можна было лепш, а

некалі хадзілі на выступы Паплаўскай і Ціхановіча. Нейк Эдуард Ханок прыязджаў. Але, думаю, “карыэрныя” ізраільцыне амаль нічога не ведаюць пра Беларусь наогул. Можа, і чулі назву краіны, але дзе яна знаходзіцца, не ў курсе. І гэта вельмі крыўдна.

— У пачатку 2000-х у музычнай культуры была цэлая мінская мафія — у добрым сэнсе слова. Яўген Калмыкоў — як прадзюсар, Анатоль Вечар — як кліпмейкер, Віталій Чыжоў і Уладзімір Шаблінскі — як клубныя прамоўтары, той жа Віталій і ты — як стваральнікі Першага музычнага канала, Барыс ШтэРН паасобку — як радыёведучы і альтэрнатыўны музыкант...

— Ну якая мафія? Проста, мы сябравалі — з кімсьці больш, з кімсьці менш, дапамагалі адзін аднаму — стараліся, як мінімум. Мафія — гэта ж такі грандыёзны меха-

Даведка

Барыс ШТЭРН, 47 гадоў. Нарадзіўся ў Мінску. Скончыў Мінскі політэхнічны тэхнікум (цяпер каледж). Працаваў радыёведучым на “Радыё Бі-Эй”, узначальваў піяр-службу кампаніі “Бульба-рэкардз”, адзін са стваральнікаў Першага музычнага канала. Былы ўдзельнік BIA D.P.S., The Laboratory, “Каратэ”, дуэта “Ліберзон і Штерн”. З 2003 года жыве ў Ізраілі ў горадзе Рэхабот, працуе вядучым і рэдактарам праграм на 9 канале ізраільскага тэлебачання.

Рыфмы для мультываркі

нешта нахштальт лёгкага... Pink Floyd. Скончылі электрасвінгам. Нашы галоўныя хіты “Швэдар з аленямі” і “Плаўкі ціснуць” “вырвалі” мозг у мільёнаў слухачоў “Радыё Шансон” у Расіі. Я люблю наш з Пятром праект таму, што гэта такая сапраўдная, крышталёва шчырая поп-музыка. У нас ёсць песні пра прынцэсу Дыяну, космас, Амстэрдам і багемнае жыццё. Думаю, я першы паэт-песеннік у свеце, які напісаў песню, дзе ў тэксце згадваецца мультыварка.

Ёсць некалькі сумесна напісаных песень з аршанскім гуртом “Пани Хида”. У праектах “Слухаць у слухайках” і N.O.I.R. / STERN усё песні на мае вершы. А вось з Ромам Арловым з “У нескладовае” мы больш не

ся. Можа, Пеці Прывіну адпраўлю гэты тэкст.

— А памятаеш самы першы табой напісаны верш? Я свой, складзены гадоў у 12, фрагментарна памятаю — жах нейкі, але бацькі слязу пусцілі, калі я ім яго прадэкламаваў.

— І я памятаю! Здаецца, гэта было ў Даўгаўпілсе. Мы гулялі ў нейкі імправізаваны КВК, і я хутка напісаў вершык у стылі Пушкіна. У зале сабралася вельмі шмат людзей, і мне, інтраверту, было цяжка дэкламаваць пры такім збегу публікі. І мне тады было таксама 12!

ШТО СНИЦЦА У РЭХАВОЦЕ

— Якое яно — ізраільскае радыё?

Я там займаўся навінамі і рабіў некалькі спецыяльных праектаў. Мне наогул было ў Ізраілі прасцей укараняцца, чым шматлікім іншым прыбышам. Я прыехаў сюды пасля мінскай FM-школы “Радыё Бі-Эй”. Усё мог, усё ўмеў...

А наогул, радыё для мяне — гэта поўная містыка! Сядзіш адзін у студыі, а размаўляеш з мільёнамі. Нават вось цяпер я перыядычна трапляю ў эфір маскоўскага “Камерсант FM”. І ў мяне ёсць прапанова ад адной мінскай станцыі зрабіць беларускамоўны праект.

— А ізраільскае тэлебачанне як бы ты ахарактарызаваў?

— Ізраільскае ТБ, як і радыё, таксама крутое! У

гэтага не трэба было. Цяпер я заканчваю вельмі вялікі праект, які разам з калегамі рабіў амаль два гады: “Яўрэйская энцыклапедыя”. Гэтакі National Geographic. Мы знялі 52 серыі па заповедзях Торы, юдаізме і яўрэйскіх традыцыях. А чым я ганаруся... Успамінаю нейкія сюжэты, вядома.

— Беларускія артысты да вас даязджаюць?

— Даволі рэдка. З апошніх — гурт “Серебряная свадьба”, канцэрты якога прайшлі з аншлагамі. (Дарэчы, Света Бень — гэта другі любімы выканаўца маіх дзяцей: песню “У гаражы ў дзядзькі Віці” яны вывучылі на памяць). Рэпатрыянты, вядома, ведаюць “Ляписа Трубецкаго” і з задавальненнем

нізм. А беларуская андэрграўндная культура 1990-х і нулявых — ніякі не механізм. Набор хаатычных рухаў. Але калі ты пытаешся пра нейкі агульны дух і агульную справу, то, пэўна, яны былі. Я, дарэчы, амаль з усімі з твайго спісу і дасюль маю зносіны. Так што мы да гэтага часу мафія!

— Сумуеш па тых часах, калі вы кідалі каменьчыкі ў “застаялае балота” эстраднай музыкі?

— Шчыра? Не. Не сумую. Праўда, вельмі іх люблю. Але пра каменьчыкі — гэта ты занадта гучна сказаў. З прычыны крызісу сярэдняга ўзросту і пераацэнкі каштоўнасцяў я часцяком думаю: а вось як яно было ў нас тады на самой справе? І зазвычай адказ такі: смешна. Часам з надрываю, але смешна і весела.

— Мінск сніцца? І калі прыпрэ, усё кідаеш і зрываешся на радзіму?

— Вядома, сніцца. Не часта, аднак сніцца! Любімы горад, як-ніяк. Інтэрнэт дапамагае ў зносінах, і гадзінку прагаварыць з Пугачам або Калмыковым цяпер не праблема. Або цэлы дзень перапісвацца з Памідоравым — Санечка мне чамусьці часцей за ўсіх сніцца. Але я не чалавек крайнасцяў, таму нікуды не зрываюся. Хаця, вядома, заўсёды гатовы прыехаць. Часам арганізую сабе віртуальнае падарожжа: прыдумляю маршрут у галаве і пачынаю па ім перамяшчацца. Бывае вельмі пацешна. Потым прыязджаеш у Мінск — а тут усё інакш. Але настальгія — гэта рэальнасць для ўсіх, хто з’ехаў. Людзі так створаныя.

Год таму матэматык і арганалаг Аляксандр БУРДЗЯЛЁУ (на здымку) разам з фатографам Анатолем ДРЫБАСАМ выправіліся ў экспедыцыю з мэтай аб'ехаць і апісаць усе арганы, якія ёсць у Беларусі. Вынікам іх вандровак стала энцыклапедыя “Арганы Беларусі”. Укладальнік выдання распавёў “К”, які арган на Беларусі найстарэйшы і чаму 123 — не канчатковая лічба ў гэтым даследаванні.

Вераніка МОЛАКАВА /
Фота Анатоля ДРЫБАСА

ЗА ЎЛАСНЫ КОШТ

— Я займаюся навуковымі даследаваннямі ў галіне дыскрэтнай матэматыкі, выкладаю ў Белдзяржуніверсітэце на факультэце прыкладной матэматыкі і інфарматыкі, — распавядае пра сябе Аляксандр Бурдзялёў. — Арганам зацікавіўся падчас вучобы ў Маскоўскім дзяржаўным універсітэце, пачаў займацца ў 2006 годзе. Калі пераехаў у Беларусь, браў прыватныя ўрокі ва Уладзіміра Неўдаха — галоўнага арганіста Архікатэдральнага касцёла Імя Найсвяцейшай Панны Марыі і дацэнта Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Затым у БДАМ адкрылі новую спецыялізацыю па падрыхтоўцы арганістаў, я там адвучыўся і атрымаў класіфікацыю “Выканаўца старадаўняй музыкі”. А менавіта арганалагіяй — даследаваннем таго, з чаго складаецца інструмент — займаюся гадоў дзясць.

Паступова Аляксандр збіраў хатні архіў дадзеных па арганах, якія яму ўдалося вывучыць. Як да чалавека, папраўдзе апантанага гэтай тэмай, выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” звярнулася да яго з прапановай заняцца падрыхтоўкай матэрыялаў для асобнага выдання.

— Я патлумачыў, што нельга нічога пісаць і выдаваць, калі не аб'ехаць і не пераглядзець усе арганы, якія захаваліся на тэрыторыі краіны, — кажа даследчык. — Так зрабіў Уладзімір Неўдаха ў 1993 годзе, ён напісаў дысертацыю і выдаў кнігу, але ўсё ж такі прысвяціў яе, хутчэй, выканальніцкаму майстэрству і кампазітарству — спіс арганаў быў проста дадаткам да яе. Ды не пра ўсе інструменты тады было вядома і не да кожнага ён даехаў.

Ахвотных выправіцца ў экспедыцыю, акрамя самога Аляксандра, не было, таму спачатку ён рушыў у дарогу

Арганічнае захапленне матэматыка

Найстарэйшы арган на тэрыторыі Беларусі знаходзіцца ў Францішканскім касцёле Гродна (1750 год).

адзін. Па вяртанні распавёў пра першыя вынікі ў выдавецтве, і там паралі звярнуцца да фатографа Анатоля Дрыбаса, бо для выдання якаснага альбома неабходны прафесійныя здымкі.

— Я звязаўся з ім, і потым мы заўжды ездзі-

свечанай канкрэтным храмам, удалося знайсці ў матэрыялах Польскай акадэміі навук. Я нанёс на карту ўжо вядомыя арганы, але адразу зразумеў, што канчатковы спіс складзецца толькі па завяршэнні экспедыцыі. Таму трэба было проста яе па-

далі яшчэ і біскупы іншых дыяцэзій — Віцебскай, Гродзенскай, Пінскай. Але часам нават з такім дазволам не хацелі пускаць! Зрэшты, гэта адзінкавыя выпадкі. У асноўным, я сустракаў добрабычлівых людзей. Знаёмства з многімі святарамі стала для мяне сапраўдным адкрыццём, хача я і не католік. Размовы з сотнямі ксяндзоў — гэта, можа, нават больш багаты досвед для майго жыцця, чым проста паглядзець усе арганы Беларусі.

Паколькі ў будні спадар Аляксандр быў шчыльна заняты на сваёй “матэматычнай” працы, для экспедыцыйных выездаў заставаліся хіба выхадныя або святочныя дні. І бадай усе яго ўік-эндсы жніўня 2017 года па сакавік 2018-га былі прысвечаны менавіта арганам.

— У большасці прыходаў няма інфармацыі пра інструменты, — распавядае Аляксандр. — А нават калі ёсць, дык часцей за ўсё яна памылковая. Табе кажуць: “Гэта найстарэйшы дзейны арган Беларусі!”. Але ты залязіш унутр — і бачыш механіку 1937 года. Каб нічога не прапусціць на месцы, для агляду інструментаў я распрацаваў чэк-ліст: звычайны аркуш А4, дзе пазначана каля 20 пазіцый і пакінута месца для нейкіх нататак. Пакуль Анатоля Пракопавіч здымаў арган і інтэр’еры касцёла, я вывучаў, так бы мовіць, вантробы інструмента. Пасля паездкі апрацоўваў свае нататкі, праглядаючы фатаграфіі. Часам і па два разы даводзілася ў адно месца ездзіць: паглядзеў, нічога не зразумеў, параіўся, прыхаў зноў...

Арган у Фарным касцёле ў Нясвіжы.

лі разам, — распавядае ўкладальнік энцыклапедыі. — На маёй машыне. Спачатку за ўласны кошт, а потым мой аднакурснік па кансерваторыі прапанаваў сваю фінансавую дапамогу ў нашай рабоце.

“ТРЭБА БЫЛО ПРСТА ПАЧАЦЬ...”

— Навошта было пачынаць работу з самага пачатку? — перапытвае спадар Аляксандр. — Ёсць жа спіс Уладзіміра Неўдаха — там 90 арганаў, — сайт Каталіцкага касцёла на Беларусі... Шмат карыснай інфармацыі, пры-

АД БАРОКА ДА САМАВУКАЎ

Пасля экспедыцыі яшчэ два месяцы сьпілі на тое, каб сістэматызаваць атрыманую інфармацыю і падрыхтаваць яе для перадачы ў выдавецтва.

— Зазвычай у тых кнігах, дзе пералічваюцца арганы, матэрыял структураваны па алфавіце або па рэгіёнах, — тлумачыць Аляксандр Бурдзялёў. — Але пры ўсёй маёй любові і цікавасці да гэтых інструментаў, мне нуднавата чытаць пра іх запар. Па завяршэнні экспедыцыі, калі мы аб’ехалі ўсю Беларусь, я ўбачыў, што ўсе арганы адносяцца да трох эпох арганабудавання, якія маюць дакладныя межы, а ўнутры тых эпох можна таксама выбудаваць пэўную драматургію.

Найстарэйшы арган на тэрыторыі Беларусі знаходзіцца ў Францішканскім касцёле Гродна. З хронік храма вядома, што інструмент датуецца 1750 годам.

— Ён дасюль дзейнічае, але яго два разы грунтоўна перабудоўвалі, — кажа Аляксандр. — Ад пачатку застаўся толькі праспект і некалькі соцен труб.

Гэты інструмент адносіцца да барочнага перыяду арганабудавання, які доўжыўся на Беларусі прыкладна да 1860-х гадоў. Барока наступавала эпоха рамантызму. Арганы, якія з’явіліся пасля Другой сусветнай вайны, даследчык аднёс да сучаснага перыяду і падзяліў іх яшчэ на тры асобныя групы — пабудаваныя з нуля арганнай фірмай, зробленыя самавукамі і перанесеныя адкуль-небудзь.

І гэтая катэгорыя пастаянна прырастае новымі аб’ектамі даследавання. Праз месяц пасля таго, як выйшла кніга, дзе апісаны 123 інструменты, адзін арган з’явіўся ў Магілёве, яшчэ адзін хутка мусіць з’явіцца ў Мінску — у канцэртнай зале “Верхні горад”. Пачуць “караля інструментаў” у хуткім часе здолеюць і жыхары Лельчыцаў.

— Яшчэ калі мы разважалі пра нашу экспедыцыю, дык прыйшлі да высновы, што кніжка на беларускай мове па арганалагіі будзе мець хіба абмежаванае кола чытачоў. Яе трэба перакладаць на мовы арганабудаўнікоў — англійскую і нямецкую — і выкладаць матэрыялы ў інтэрнэт, — кажа Аляксандр. — Сайт ужо нават зварстаны, але ён будзе даступны толькі тады, калі мы атрымаем афіцыйны дазвол ад выдавецтва на выкарыстанне апублікаваных матэрыялаў. Я ўзяўся за гэту працу, бо мне было цікава. Магчыма, калі ў сёціве з’явіцца агульная пляцоўка для інфармацыі па тэме, знойдуцца энтузіясты, якія працягнуць даследаваць беларускія арганы. Асабіста ж я сваю цікавасць задаволю!

(Працяг.
Пачатак у №№ 32 — 35.)

У першай частцы артыкула я распавёў пра сваё шчаслівае знаёмства з сямейнай парай Канёнкавых. Папіваючы гарбатку з Маргарытай Іванаўнай і слухаючы яе, як мне тады падалося, вычарпальныя “аўтабіяграфічныя” расказы пра “час і пра сябе”, я нават і не мог уявіць, колькі яшчэ засталася непрамоўленага. Зрэшты, і да афіцыйнай біяграфіі Сяргея Канёнкава сёння можна дадаць нямала цікавых дэталей. Пра гэтыя таямніцы — у другой частцы майго апаведу.

“НАШ ПРАВЕРНЫ АГЕНТ”

Напрыканцы 1990-х мне трапілася кніга легенды спецслужбаў Паўла Судалатава “Разведка і Крэмыль. Успаміны небяспечнага сведкі”. Зацікавіла там многае. Напрыклад, расповед пра вярбоўку князя Януша Францішка Радзівіла. Разам з сям’ёй ён быў арыштаваны ў верасні 1939 года, перавезены ў Маскву і змешчаны ў падвалы Лубянка. Наркам унутраных спраў СССР Лаўрэнцій Берыя зрабіў на гэтага папулярнага ў Еўропе палітычнага і грамадскага дзеяча асабліваю стаўку: ён меўся ўзяць удзел у замахах на Адольфа Гітлера! І калі б тая аперацыя прайшла ўдала, хто яго ведае, як склалася б гісторыя свету?

Але яшчэ больш пільную ўвагу прыцягнуў сёмы раздзел кнігі — пад назвай “Атамны шпіянаж”. Аўтар піша: “Жонка вядомага скульптара Канёнкова, наш прававерны агент... зблізілася з найбуйнейшымі фізікамі Апенгеймерам (“бацька атамнай бомбы”, кіраўнік так званага Манхэтэнскага праекта — Б.К.) і Эйнтэйнам (“прабацькам ядзернай зброі” — Б.К.)”. У выніку гэтага ўплыву, Апенгеймер узяў да сябе на працу “спецыялістаў, вядомых сваімі левымі перакананнямі, на працоўку якіх ужо былі нацэлены нашы нелегалы і агентура...” І ў выніку: “Апісанне канструкцыі першай атамнай бомбы стала вядома нам у студзені 1945 года”.

А ўжо праз чатыры з паловай гады атамную бомбу выпрабаваў і Савецкі Саюз, зрабіўшы тым самым крок па дасягненні ядзернага парытэту. Зразумела, імёны тых, хто гэтаму садзейнічаў сваёй разведвальнай працай, у прэсе не з’яўляліся. Амаль усе “ўдзельнікі савецкай атамнай праграмы” па вяртанні на радзіму атрымалі пэўныя прывілеі: хто бясплатны праезд у транспарце, хто — дзяржаўнае лецішча, хто — права накіраваць дзяцей у ВНУ без уступных экзаменаў. Думаю, што ме-

К

навіта такім прывілеем стала і шыкоўная бясплатная творчая майстэрня-кватэра ў цэнтры Масквы, выдзеленая Сяргею Канёнкаву (а хутчэй — ягонай жонцы) адразу ж пасля іх вяртання на радзіму.

ЛАСКА ГЕНЕРАЛІСІМУСА

З Амерыкі яны з'езджалі імкліва. Генеральнае консульства СССР у Нью-Ёрку выдала адпаведныя дакументы, у якіх усім савецкім установам на тэрыторыі ЗША было загадана забяс-

вай (у Расіі) будзе разруха і вялікае ўзрушэнне. *Армія Божая (Чырвоная Армія) будзе ваяваць з Арміяй Сатаны, якая таксама будзе вельмі вялікая, але якая будзе пераможана. Битва будзе да 1944 года. Затым прыйдзе анархія і будзе да 1946 года...*

Як мы ведаем, шмат у чым прароцтвы спраўдзіліся. Праўда, Гітлер напаў на СССР не ўвесну 1941 года, а летам, 22 чэрвеня. Як і прадказваў Канёнкаў, на савецкую зямлю прыйшоў вялікі смутак. Але ўсё ж Чырвоная Армія разбіла фашыстаў — праўда, на год пазней, чым

Маргарыта Канёнкава і Альберт Эйнштэйн у Прынстане (ЗША). 1942 год.

Дзетачка і Маргарытачка

Частка II. “Мата Хары” з берагоў Камы і яе залюстроўе

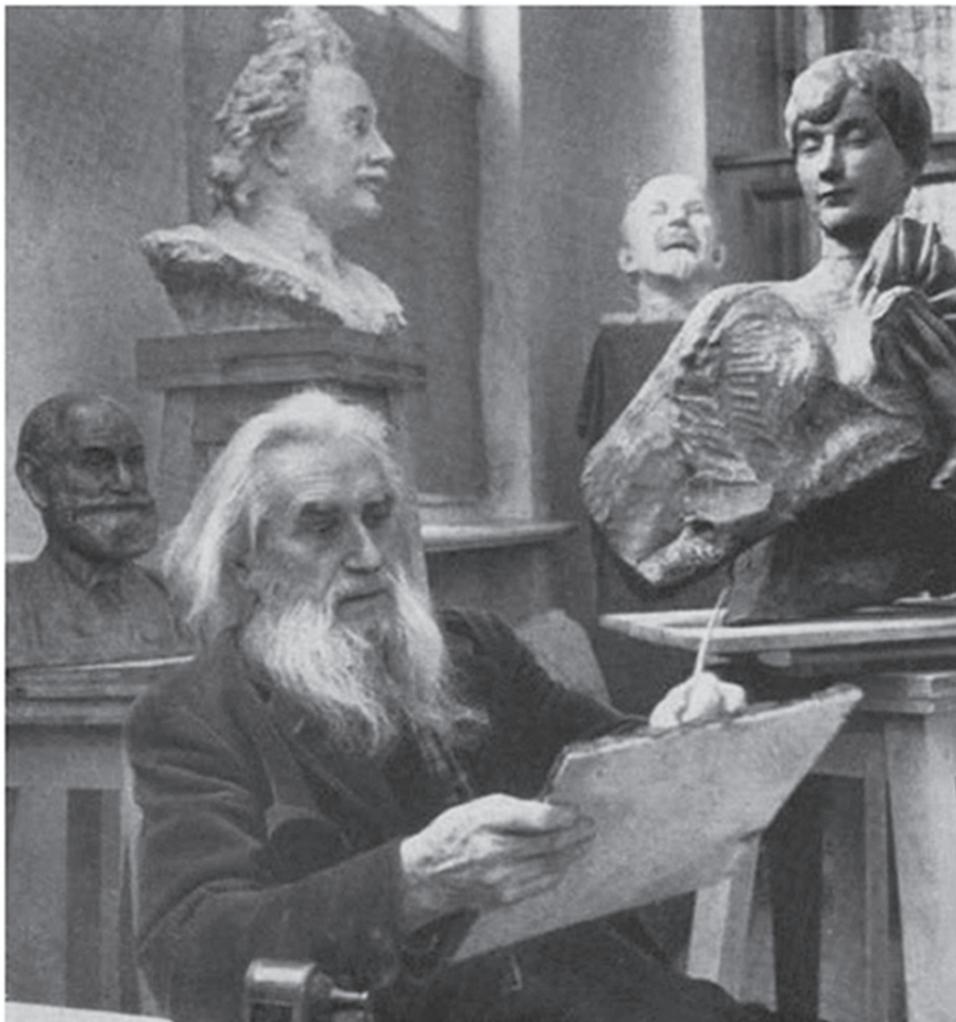
печваць бесперашкодны праезд сям’і да порта Сіэтл, дзе яе чакаў параход “Смольны”, зафрахтаваны па асабістым распараджэнні Сталіна. На гэтае судна пагрузілі мноства скульптурных работ Канёнкава, створаных ім “у эміграцыі”, а таксама і немалую маёмасць сям’і, уключна з унікальнай разьбянай мэбляй і даволі буйнагабарытнымі сувенірамі.

І тут узнікае законнае пытанне: з чым звязана такая прыхільнасць правядыра народаў? Якія ўзаемаадносіны звязвалі Канёнкава і Сталіна?

Хутчэй за ўсё, Іосіф Вісарыёнавіч, у адрозненне ад Леніна, асабіста з Сяргеем Цімафеевічам не сустракаўся. Але чытаючы лісты, якія скульптар слаў з ЗША да генералісімуса, пераконваешся, што сувязь паміж імі існавала дакладна.

3 сакавіка 1940 года, Чыкага. *“Дарагі брат Сталін! Пісаў Вам ліст у студзені 1939 года перасцерагаючы Вас, што ў недалёкай будучыні ўсе капіталістычныя дзяржавы нападуць на Вас (на С.С.С.Р). Але Вы нават мне не адказалі, хаця б у двух словах. І вось менавіта таму, што Вы праігнаравалі маю перасцярогу, Вам дасланую, Вы мелі няўдачу ў малой Фінлянды...”*

14 ліпеня 1940 года, Нью-Ёрк. *“Дарагі брат Іосіф Вісарыёнавіч! Пішу Вам зноў, трэцяе пасланне. Вы не адказваеце на першыя два, таксама не адказалі і на тэлеграму аб тым, што атрымалі пасланне. Але што ж рабіць! Зноў папярэджваем Вас, бо гадзіна блізка. У Вас там будучы вялікія зьянтэжаснасць і замаяшанне, і мы павінны Вам пра тое паведаміць. У наступныя 4 гады (ад 1941 і па 1944) усе царствы будучы знішчожаныя. Сатана настаіў Гога (Гітлер). І цудамі, якія дадзена было яму тварыць перад зверам, ён наводзіць змусту на зямлі... На вясну 1941 года збудзецца наступнае. Там, у зямлі Ізраіле-*

Сяргей Канёнкаў у сваёй майстэрні. 1960 год. Злева — бюсты Альберта Эйнштэйна і Івана Паўлава, справа — Маргарыты Канёнкавай.

было ў прадказанні. Аднак Сяргей Цімафеевіч меў рацыю ў тым сэнсе, што менавіта глыбокай восенню 1944-га, пасля ўзяцця Рыгі і вызвалення Мурманскай вобласці, амаль уся даваенная тэрыторыя Савецкага Саюза была ачышчана ад ворага.

Прызнацца, лісты тыя чытаць для мяне было цяжкавата. Занадта шмат у іх мудрагелістых сімвалаў, алегорый і спасылкаў на Біблію. Гэта дзівіла. Наколькі я ведаў, Канёнкаў у маладосці быў чалавекам, далёкім ад рэлігіі, мала таго — у існаванні Бога ўвогуле не верыў. Таму ў яго ранняя і агулам у “дэмігранцкай” творчасці работ на біблейскую тэму мы

не знойдзем. Вось высокая грэцкая антычнасць і народны славянскі фальклор — гэта іншая справа!

Ёсць версія, што менавіта ў Амерыцы Канёнкаў сур’ёзна захапіўся біблейскімі прароцтвамі, і ў гэтым была вінаватая Маргарыта. Нібыта яна аднойчы прывяла да мужа нейкага сектанта-евангеліста па імені Ціхан Шмелеў з таварыства “Вучні Хрыста”, і той даволі хутка ачмурыў Канёнкава ды навярнуў яго ў сваю веру. Гэта выглядае цалкам магчымым: скульптар яшчэ з маладосці цікавіўся таямніцамі светабудовы, структурай Космосу. Мае нядоўгія зносіны з ім той восенню 1969 года наглядна засведчылі, што тая

цікавасць трывала да апошніх дзён.

Ці чытаў гэтыя лісты Сталін, невядома. Магчыма, чытаў, і, магчыма, спадзяваўся: а раптам той вышчун і далей будзе прадказваць будучыню краіны і яго асабісты лёс? Інакш навошта яму, гаспадару велізарнай дзяржавы, было пасылаць цэлы пароход за трыдзевяць зямель па нейкага там мастака, хай і запатрабаванага? Ды яшчэ і дазваляць таму перавезці на радзіму ўвесь свой немалы багаж.

ПУСТЭЛЬНІКІ Ў ЦЭНТРАХ СТАЛІЦЫ

Радзіма, аднак, сустра-ла Канёнкавых не вельмі

ласкава. Калі яны ў снежні 1945-га вярнуліся ў Маскву і ўладкаваліся ў кватэры з шыкоўнай майстэрняй на вуліцы Горкага, сярод мастацкай эліты папаўзлі нараканні: за якія-такія заслугі яе займелі “рээмігранты”, якія больш за 20 гадоў адседжваліся ва ўтульнай і сьцітай Амерыцы, перажыўшы там і цяжкія гады вайны? Пага-тоў, час быў складаны: паваяенная разруха, праблемы з жыллем і харчаваннем, картачная сістэма... А тут — на табе: прыехалі і адразу ўсё атрымалі!

Словам, Канёнкавы апынуліся ў своеасаблівай грамадскай ізаляцыі. Маргарыта Іванаўна нават была вымушана звярнуцца да Берыі, каб той, улічваючы “заслугі яе і мужа перад Радзімай”, неяк змяніў негатыўны цэйтнот вакол іх сем’і. Але на што ў такой далікатнай справе быў здатны нават усёмагутны Лаўрэнцій Паўлавіч? Не мог жа ён “расакрэціць” перад народам сапраўдныя заслугі Маргарыты Канёнкавай як агента савецкіх спецслужбаў, які шмат гадоў дзейнічаў у ЗША.

Менталітэт скульптара быў гнуткі. І адразу пасля вяртання ён стварае партрэт Сталіна — хутчэй за ўсё, па патрабаванні жонкі. Ён разумее, што неабходна лепей уладкавацца ў рамках існай сістэмы і гэтую сістэму зрабіць зручнай для існавання. Для гэтага ў яго было самае галоўнае — талент. Але да пачатку 1950-х гадоў Канёнкавым даводзілася жыць пустэльнікамі ў самым цэнтры сталіцы.

Затое потым як з рога дастатку пайшлі ўзнагароды: у 1951-м — Сталінская прэмія, праз тры гады — абранне акадэмікам Акадэміі мастацтваў СССР, прысваенне звання народнага мастака РСФСР, а неўзабаве — і СССР; у 1957 годзе — Ленінская прэмія за знакамты “Аўтапартрэт” і, нарэшце, у 1964 годзе — званне Героя Сацыялістычнай Працы. Здавалася б, усё ўстала на свае законныя месцы.

САРДЭЧНАЯ СІМПАТЫЯ ФІЗІКА

Асабістыя справы Канёнкавых іх “амерыканскага перыяду” не расакрэчаны і пагэтуль. Як мне ўдалося высветліць, яны маюць нумары 137993 і 137994. Пра жыццё ў замежжы сам скульптар у сваіх мемуарах “Мой век” распавядае вельмі асцярожна, у адпаведнасці з тагачаснай ідэалогіяй краіны Саветаў. Ды і яго жонцы Маргарытачка ў мемуарах вельмі мала адведзе-на месца.

Афіцыйна лічыцца, што ў 1923 годзе скульптар не вярнуўся на радзіму з-за таго, што ў ЗША ён быў загрузаны велізарнай колькасцю заказаў, а яшчэ і своечасова не паспеў аформіць дакументы на выезд. Вельмі непераканаўчыя аргументы...

Зрэшты, сёе-тое мы ўсё ж ведаем дакладна. У 1998 годзе ў заходняй прэсе з’явілася паведамленне, што на таргах аўкцыёну “Сотбіс” у Нью-Ёрку былі выстаўлены дзевяць раней невядомых любімых лістоў Альберта Эйнштэйна, адрасаваныя Маргарыце Канёнкавай і датаваныя першымі паваяеннымі гадамі. Эпістэлы арганізатарам аўкцыёну перадаў, як быццам бы, адзін са сваякоў Маргарыты, які пажадаў застацца інкогніта.

На той час вялікаму фізіку было ўжо болей за 65 гадоў, а яго таемнай сяброўцы — 45. У тым жа лоце — коштам у чвэрць мільёна долараў — пайшлі з малатка і пяць фотаздымкаў (на чатырох — Эйнштэйн разам з Канёнкавай, пяты падпісаны: “На знак сардэчнай сімпатыі. А.Эйнштэйн”), адрасная кніжка ў скураной вокладцы з указаннем месца жыхарства фізіка ў Прынстане і Саранак-Лейне (штат Нью-Ёрк), дзе звычайна таемна сустракалася “салодкая парачка”, а таксама залаты гадзіннік — апошні падарунак Эйнштэйна на сваёй любай перад тым, як яна з мужам назаўсёды пакінула ЗША.

Я быў агаломшаны, даведаўшыся пра ўсё гэта! Хіба мог я сабе ўявіць, што быў, хай і шапачна, знаёмы з жанчынай, якую цалкам можна параўнаць са сляпай галандскай авантурысткай Маргарэтай Зэлле, вядомай як Мата Хары!

У адрозненне ад “дурнога экспансіўнага стварэння”, як ахарактарызаваў танцорку і куртызанку падпалкоўнік брытанскай і галандскай контрвыведкі Арэст Пінга, Маргарыта Канёнкава была жанчынай бліскучага розуму — і значна больш эфектыўным агентам разведкі за яе цёзку, якая займалася шпіёнскай дзейнасцю на карысць Германіі падчас Першай сусветнай.

Але атрымліваецца дзіўная рэч: калі пра Мату Хары ў розных краінах і ў розны час выйшлі дзясяткі кніг і было знята каля 30 мастацкіх фільмаў, дзе яе пралі многія знакамтыя актрысы, то пра савецкую геранію пакуль не створана ні аднаго бэстсэлера. Здаецца, яна хіба мільганула ў расійскім тэлесерыяле “Эйнштэйн. Тэорыя каханья” (2013 года).

Без сумневу, абедзвюх Маргарыт аб’ядноўвала ўменне безадмоўна спакушаць усіх мужчын, каго б яны ні пажадалі. А таксама — знешняя прывабнасць, прыродны талент адчуваць сабе як дома ў любым таварыстве — ад арыстакратычных салонаў да вулічных нізоў. Унікальная здольнасць, калі неабходна, “стаць сваім чалавекам” у любой кампаніі — “ад фізікаў да лірыкаў”.

Барыс КРЭПАК

Працяг — у наступных нумарах “К”.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ Выстава "Сусвет Язэпа Драздовіча" — да 30 снежня.
■ Выстава твораў Віктара Альшэўскага "Кропка адліку" — да 30 верасня.
■ Выстава "Фотавобразы і матэрыялы: японская гравюра 1970-х гадоў" — да 25 лістапада.
■ Выстава "Нататнікі Таццяны Малышавай" (шкло, графіка) — да 28 кастрычніка.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". **Выстава твораў Паліны Корзун-Фомчанка "Ля вытокаў восені"** — да 10 лістапада.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломаляцэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка **VKL3D**.
■ Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Выстава "Срэбны век

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Праспект Пераможцаў, 5.
Праспект Незалежнасці, 44.	Вуліца Рабкораўская, 17.
Вуліца Валадарскага, 16.	Праспект Незалежнасці, 68, В.
	Вуліца Лабанка, 2.

ювеліраў Расей — да 7 лістапада.
■ Выстава "Беларусь 1914 — 1918. Вайна і мір" (з прыватнай калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава) — да 11 кастрычніка.
■ Выстава "3 палескага архіва Зофіі Хамянткоўскай" — з 4 да 28 кастрычніка.
■ Выстава "Майстры Манпарнаса з беларускіх мястэчак" — да 14 кастрычніка.
■ Творчы вечар Валянціна Елізар'ева "Таямніцы балетнай творчасці" — 1 кастрычніка. Пачатак а 17-й. Уваход па квітках на выставу "Майстры Манпарнаса..."

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (заль дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
■ Выстава "Падарожжа вакол свету. Маркі з мінулага" — да 14 кастрычніка.
■ Выстава "Пырхаючыя кветкі" — да 2 снежня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Да 30 верасня 2018 года філіял праводзіць адкрыты кон-курс фатаграфій і відэаролікаў "Мы сваёй Беларуссю ганарымся!" да Года малой радзімы.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон").
Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры

на беларускіх землях";
"Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". **Выстава "Фантастычная "Масоніка"** (прадстаўлены абстрактныя карціны-мадэлі Ніны Кавальчук (Масква) і ювелірныя вырабы Андрэя Сазонава (Санкт-Пецярбург) — да 19 кастрычніка.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава ўласнай калекцыі "Мінскі фарфор з бабулінага серванта" — да 21 кастрычніка.
Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстарства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Святловова, 4.
Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Старыя героі — новы свет. Героі беларускіх казак, міфаў і легенд" — да 7 кастрычніка.
■ Выстава "Чвэрць стагоддзя", прысвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава Мікалая Хомчыка "Восеньскі дывертысмент" — да 15 лістапада.
Ратуша
Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
Слуцкая брама
■ Выстава "3 імем святога Юрыя" — да 30 верасня.
Выставачная зала "Libra"
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 37
■ Міжнародная выстава "Недзе на захад ад Мінска... Паўсядзённае жыццё Заходняй Беларусі 1920 — 1930 гг." (сумесна - з Нацыянальнай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь, Музеям Крэсаў і зямлі Астроўскай (Польшча) — да 31 студзеня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "І зноў ажываюць паданні".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Музейныя заняткі.
■ Музейная фоталяцоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя "У любові да роднай зямлі".
■ Тематычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультымедычны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
■ Выставачны праект "Крывіцкая мекка" — да 29 верасня.
■ Выставачны праект шасці музеяў з пяці краін "Шляхамі мовы і літаратуры", прымеркаваная да Года еўрапейскай

культурнай спадчыны — з 4 да 27 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Філіялы Музея гісторыі горада Мінска
ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыя:
■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".
■ Выстава дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва "Пад знакам вагаў" Валянціны Іваньковай — з 4 да 26 кастрычніка.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава "Балет. Балет. Балет!", прысвечаная Галіне Уланавай — да 30 верасня.
■ Выстава "Вучоны з душою скрыпкі" — да 14 кастрычніка.
■ Выстава аўтарскага мастацкага тэкстылю Веры Блінцовай і Любові Кірылавай "З Верай і Любоўю" — з 3 да 21 кастрычніка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
■ "Мінск сярод сяброў. Гароды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавага транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Віртуальная гульні "Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава жывапісу і арт-аб'ектаў Ганны Сілівончык і Васіля Пешкуна "Куды плывуць аблок" — да 21 кастрычніка.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"
звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыя:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.
■ Пастаянная экспазіцыя.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЪСТА"
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава жывапісу і графікі "Мінск. Горад і людзі" з прыватнага збору Іны і Аляксандра Радаевых — да 7 кастрычніка.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Прырода Лідчыны".
■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
Выставы:
■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера".
■ "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
■ Мемарыяльны пакой Валенціна Таўлая.
■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
■ Выстава "Вайны свяшчэнных старонкі".
■ Выстава "Надзеіны шчыт краіны".
■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
■ Выстава "Жыве мая ліра нанова!"

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянная экспазіцыя:
■ "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.
■ Персанальная выстава Ігара Каперскага "Танец агню" — да 9 кастрычніка.
■ Выстава жывапісу Аляксандра Дзіямідава "2002 — 2018" — з 1 да 15 кастрычніка.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава твораў Настасі Колас "Пярэварачень" (у рамках праекта "Women in action") — да 30 верасня.
■ "Восеньскі Салон з Белгазпрамбанкам" — з 5 кастрычніка па 4 лістапада.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 30 верасня — "Шаўкунюк, або Яшчэ адна каляндная гісторыя" (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Пачатак а 18-й.
■ 30 — Канцэрт "Настрой каханьня". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 1 кастрычніка — Гала-канцэрт зорак Вялікага тэатра Беларусі.
■ 2 — "Ор і Ора" (балет у 2-х дзеях) М.Крылова.
■ 3 — "Турандот" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. У партыі Калафа — Ахмед Агаді (Марыінскі тэатр).
■ 4 — "Санеты" П.Уорлака і Р.Воан-Уільямса, "Маленькая смерць", "Шэсць танцаў" В.А.Моцарта (балеты ў адной дзеі).
■ 4 — Канцэрт "Раманс учора і сёння". Камерная

зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 6 — "Беларускі балет. Гісторыі Ілзе Ліена" (у праграме прымаюць удзел вядучыя артысты тэатраў Масквы і Санкт-Пецярбурга).

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08.
■ 29 верасня — "Гісторыя двух сабак" (спектакль для дзяцей і дарослых) Я.Конева. Пачатак аб 11-й і а 14-й.
■ 1 кастрычніка — "Тры мушкетёры. На ўсход ад Вены" (у рамках VIII міжнароднага форуму тэатральнага мастацтва "ТЭАРТ").
■ 2 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карняга. Прэм'ера.
■ 3 — "Пакуты ад здаровага сэнсу" (камічная прыпавесць) С.Рубэ. Прэм'ера.
■ 4 — "Нязваны госьць" (сямейная меладрама)

С.Бартохавай.
■ 6 — "А мне не сорамна!.." (больш чым казка) Л.Усцінава. Пачатак аб 11-й.
■ 6 — "Кар'ера доктара Рауса" (гістарычна недакладная трагікамедыя) В.Марціновіча.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 30 верасня — "Казкі пра казку" (паводле твораў беларускай мастачкі Ганны Сілівончык). Прэм'ера. Пачатак аб 11-й.
■ 30 — "Спакуса" (па апавяданні А.Чэхава "Чорны манах"). Пачатак а 18-й.
■ 5 кастрычніка — "Дзядзька Ваня і сястры тры" (дыялогі на 1 дзёу для дарослых) Ю.Пахомава. Пачатак а 19-й.
■ 6 — "Фенька" (неверагодная гісторыя) Л.Панцалева. Пачатак аб 11-й.